

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma [/Sosionomi (amk)]

Katja Penttinen

**OPPAANA MEDIAMATKALLA – MEDIAKASVATUKSESTA
VARHAISKASVATUKSESSA**

Opinnäytetyö
Toukokuu 2018



OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2018
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihte)

Tekijä
Katja Penttinen

Nimeke
Oppaana mediamatkalla – mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Toimeksiantaja
Utran ja Ollilan päiväkodit

Tiivistelmä

Toiminnallisen opinnäytetyöni aiheena on mediakasvatuskumppanuus ja sen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa. Työn tavoitteena oli tukea Utran ja Ollilan päiväkotien henkilökuntaa toteuttamaan mediakasvatusta. Tukemisella tarkoitetaan medioihin ja niiden käyttöön liittyvän tiedon ja ideoiden jakamista sekä näkökulman laajentamista, mikä kaikki on mediakasvatusta. Opinnäytetyöni tarkoituksena oli auttaa päiväkotien henkilökuntaa mediakasvatuksen toteuttamisessa valmistamalla heille käyttöön erilaisia harjoituksia sisältävä opas sekä pitämällä heille koulutus mediakasvatuksesta.

Järjestin mediakasvatustuokion Utran päiväkodilla päiväkodin henkilökunnalle. Lisäksi valmistelin Utran ja Ollilan päiväkotien käyttöön oppaan, johon kokosin erilaisia mediakasvatuksellisia harjoituksia. Tuokion sekä oppaan suunnittelussa osallistin Utran päiväkodin varhaiskasvattajia haastatteluiden ja kyselyiden avulla.

Tuokion sekä oppaan kautta tuettiin varhaiskasvattajien toteuttamaa mediakasvatusta. Tuokiosta saadun palautteen perusteella tapahtuma muun muassa lisäsi kiinnostusta ja antoi ideoita mediakasvatukseen. Mediakasvatustuokiota pidettiin hyvänä ja hyödyllisenä ja siitä katsottiin saadun käytännönläheisiä vinkkejä päivittäiseen mediakasvatuksen toteutukseen. Myös oppaan katsottiin helpottavan mediakasvatuksen toteuttamista varhaiskasvatuksessa.

Kieli
suomi

Sivuja 43
Liitteet 5
Liitesivumäärä 5

Asiasanat
varhaiskasvatus, mediakasvatus, opas



THESIS
May 2018
Degree Programmes in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Author
Katja Penttinen

Title
Guide to media world – how to practise media education in early childhood education

Commissioned by
Utras' and Ollilas' kindergartens

Abstract

The subject of my functional thesis was media education in early childhood education. The thesis was commissioned by Utras' and Ollilas' kindergartens. The purpose was to support kindergartens personnel to put into practice media education and give them new ideas for it. The purpose was also to encourage employees to practise media education more often and in new ways. To support them, I wanted to give them new ideas for practical exercises and ideas, how various media education can be in early education.

The operational part consisted a training for Utras' kindergarten personnel and a media educational session with kids of Utras' kindergarten. The output of this functional thesis was a guide book about media education. The guide book includes some theory and practical exercises. The methodical choices of my thesis were interview, poll and thesis journal.

My guide book and training at kindergarten were practical and they provided easy way to practise media education in every day life. Based on feedback from the kindergarten personnel the operational part was considered usefull and practical, and it gave them new ideas for media education.

Language

Finnish

Pages 43

Appendices 5

Pages of Appendices 5

Keywords

early childhood education, media education, guide book

Sisältö

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus.....	2
2.1	Varhaiskasvatustuki.....	2
2.2	Varhaiskasvatussuunnitelma työn pohjana.....	3
2.3	Lapsilähtöinen varhaiskasvatus.....	5
3	Mediakasvatus	6
3.1	Mitä mediakasvatus on.....	6
3.2	Medialukutaito ja mediakompetenssi	8
3.3	Mediakasvatuksen osa-alueet	9
4	Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa.....	10
4.1	Lapsilähtöisen mediakasvatuksen lähtökohdat.....	10
4.2	Mediakasvattajan rooli.....	12
4.3	Mediakasvatuksen haasteita	13
4.4	Lapsen kehitys ja sen tukeminen mediakasvatuksella	14
4.5	Tapoja mediakasvatuksen toteuttamiseen.....	15
5	Aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset ja opinnäytetyöt.....	17
6	Opinnäytetyön lähtökohdat.....	18
6.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	18
6.2	Toimeksiantajan esittely	19
6.3	Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus.....	20
7	Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat	21
7.1	Osallistamisen menetelmät	21
7.2	Arvioinnin menetelmät.....	22
8	Opinnäytetyöprosessin kulku.....	24
8.1	Projektityön toteuttaminen	24
8.2	Suunnitelmavaihe.....	26
8.3	Toteutusvaihe.....	28
8.4	Projektin päättäminen.....	29
9	Toiminnallisten osioiden esittely	30
9.1	Koulutustuokio 21.3.18.....	30
9.2	Lasten ohjaaminen 29.3.18	32
9.3	Oppaan kokoaminen ja valmis opas	34
10	Opinnäytetyön arviointi.....	35
10.1	Tavoitteen toteutuminen ja opinnäytetyön merkitys	35
10.2	Tuotoksen arviointi	36
11	Pohdinta.....	37
11.1	Johtopäätökset.....	37
11.2	Luotettavuus ja eettisyys	38
11.3	Oman oppimisen ja ammatillisen kasvun pohdinta	40
11.4	Ideoita jatkotutkimusta varten	41
	Lähteet	42

Liitteet

Liite 1	Toimeksiantosopimus
Liite 2	Tutkimuslupa
Liite 3	Koulutuksen runko
Liite 4	Kyselytutkimuksen kysymykset
Liite 5	Haastattelun runko

1 Johdanto

Tänä päivänä globaali mediakulttuuri lomittuu osaksi lasten arkea, leikkiä ja vertaissuhteita. Lasten mediankäyttöön ja mediakulttuureihin liittyvä tutkimus on viime vuosina lisääntynyt sekä Suomessa että kansainvälisesti. Tähän on osaltaan vaikuttanut yhteiskunnan voimakas medioituminen ja digitalisoituminen, erityisesti erilaisten älylaitteiden käytön lisääntyminen. (Mulari 2016, 9; 12.) Suomalaisten kotien mediamaisema on muuttunut varsin lyhyessä ajassa, ja siksi lapset ja vanhemmat/kasvattajat edustavat aivan erilaista mediasukupolvea. Median käyttö ja kokemukset monipuolistuvat, lisääntyvät ja varhentuvat mitä nuoremmista ikäluokista on kysymys. Mediateknisen kehityksen kiihtymisen myötä myös eri ikäryhmien mediakokemukset etääntyvät toisistaan, jolloin eri medialaitteilla on usein erilainen merkitys eri-ikäisille. (Lahikainen 2015, 28-29.)

Olen valinnut opinnäytetyöni aiheeksi mediakasvatuksen päiväkodissa. Aiheen valintaan vaikuttivat aiheen ajankohtaisuus varhaiskasvatuksessa, toimeksiantajan toiveet, oma kiinnostus aihetta kohtaan sekä se, että voin hyödyntää tässä aiempia opintojani mediakulttuurin ja viestinnän saralta sekä työkokemusta toimittajana. Opintoihini kuuluu varhaiskasvatuksen opinnot ja suoritan lastentarhanopettajan pätevyyden, mikä vaikutti osaltaan aiheen valintaan.

Toiminnallisen opinnäytetyöni toimeksiantajana ovat Utran ja Ollilan päiväkodit. Tarkoituksena oli valmistaa päiväkotien käyttöön opas mediakasvatuksesta. Oppaassa teemoittelen, kuinka mediakasvatusta voisi toteuttaa 1-3-vuotiaiden ja 4-6-vuotiaiden kanssa. Lisäksi suunnittelin ja toteutin mediakasvatus-työpajan Utran päiväkodin henkilökunnalle.

Tässä opinnäytetyön raportissa käyn läpi varhaiskasvatuksen ja mediakasvatuksen teoreettista viitekehystä. Määrittelen opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen, esittelen aiheesta tehdyt aiemmat tutkimukset, käytetyt menetelmät sekä opinnäytetyöprosessin kulun. Kuvaan opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden toteutuksen, siitä saadun palautteen sekä arvioin toteutusta. Lopuksi tarkastelen opinnäytetyöni luotettavuutta ja eettisyyttä, omaa ammatillista kasvuani sekä pohdin jatkotutkimusaiheita. Valmis oppaani on sen verran kookas, että se on erillisenä liitteenä PDF-tiedostona.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatustilaki

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan tavoitteellista ja suunnitelmallista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa korostuu pedagogiikka (tietoinen toiminta lasten oppimisen ja hyvinvoinnin toteuttamiseksi), ja jonka tehtävänä on tukea ja täydentää kotien kasvatustehtävää. Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja tärkeä vaihe lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustilaisissa. (Opetushallitus 2017; Joensuun seudun varhaiskasvatustilaisuus 2017, 4-5.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varhaiskasvatustilain mukaan edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä, tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatuksella voidaan toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset, antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Varhaiskasvatus kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjaa eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen sekä varmistaa lapsen mahdollisuuden osallistua. Varhaiskasvatuksessa tulee aina toimia yhdessä lapsen sekä huoltajien kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatustilaki, 1999/1290 § 2.)

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on useita tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on myös lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta perustan elinikäiselle oppimiselle. (Opetushallitus 2016, 14; 18.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää. (Opetushallitus 2016, 20.)

2.2 Varhaiskasvatussuunnitelma työn pohjana

Varhaiskasvatussuunnitelman arvoperustan periaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioonottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus. Joensuun seudun varhaiskasvatuksen arvoperustaa ohjaavat myös seudullisen kasvatuksen ja koulutuksen toimintasuunnitelmassa määritellyt arvot: oppiminen, hyvinvointi ja vastuullisuus. Arvot näkyvät arjessa oppimisen ilona, hyvinvoinnin lisääntymisenä ja vastuullisen toiminnan toteuttamisena. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 7.)

Varhaiskasvatuksen arvopohjan toteutumista voidaan havainnollistaa alla olevalla kuvalla.



Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys. (Opetushallitus 2016, 36.)

Varhaiskasvatuksen oppimiskäsitys perustuu ajatukseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät ja oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja siinä yhdistyvät muun muassa tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, erilaiset kokemuksen ja ajattelu. Varhaiskasvatuksen periaatteet voidaan jakaa viiteen oppimisen alueeseen, jotka kuvaavat pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Osa-alueita ovat kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme (sisältää mediakasvatusta), tutkin ja toimin ympäristössäni (sisältää teknologiakasvatusta) sekä kasvan, liikun ja kehityn. (Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8; 19.)

Varhaiskasvatuksessa laaja-alainen osaaminen on jaoteltu viiteen osa-alueeseen, jotka liittyvät arjen toiminnassa toisiinsa. Osa-alueita ovat 1. ajattelu ja oppiminen, 2. kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu, 3. itsestä huolehtiminen ja arjen taidot, 4. monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ja 5. osallistuminen ja vaikuttaminen. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen

taitoja. Viestit voivat olla esimerkiksi kirjoitetussa, puhutussa tai digitaalisessa muodossa. Monilukutaitoon sisältyy erilaisia lukutaitoja, kuten kuvanlukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaitoa ja tieto- ja viestintäteknologista osaamista tuodaan esille arjessa muun muassa tutustumalla erilaisiin tekstimaailmoihin esim. digitaalisissa ympäristöissä, sanomalehdissä ja kuvakirjoissa, hyödyntämällä tvt-välineitä, sovelluksia ja oppimisasipelejä leikeissä, tutkimisessa sekä dokumentoinnissa. Tavoitteena on ohjata lapsia tvt-laitteiden monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön. (Opetushallitus 2017; Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2017, 8; 12.)

2.3 Lapsilähtöinen varhaiskasvatus

Nykyään uuden varhaiskasvatussuunnitelman myötä varhaiskasvatus on entistä lapsilähtöisempää ja siinä korostuu lasten osallisuus. Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja. Leikki on lapselle luontainen toimintatapa, ja myös yksi keskeisimpiä toimintatapoja varhaiskasvatuksessa. Leikki tuottaa lapselle onnistumista ja iloa, ja leikkiessä lapset ovat aktiivisia toimijoita. (Opetushallitus 2016, 38.)

Uteliaisuus on varsinkin lapsiryhmissä keskeinen oppimaan ohjaava tunne ja sisäisen motivaation lähde. Kun työ on itselle kiinnostavaa, tärkeää ja palkitsevaa, ryhmä ahkeroi silloin helpommin, eli merkityksellisyys lisää oppimismotivaatiota. Yksi tapa ruokkia uteliaisuutta ovat mielenkiintoiset oppimisympäristöt. Hyvään oppimiseen liittyy usein elämys ja syvä tunnemuisto. (Haapaniemi ja Raina 2014, 88-89.)

Perinteisesti päiväkotiryhmiä on ohjattu pääasiassa suurryhmänä, ja silloin ohjaajaa on toteuttanut niin sanottua ammatillista ryhmänhallintaa. Tässä mallissa lastentarhanopettajan rooli on ollut perinteisen autoritaarinen; johtajuus on opettajalla, lapset ovat yleisönä ja toiminnan sisällön ja muodon määrittää opettaja. Nykyään, muun muassa uuden vasun myötä, pinnalle ovat kuitenkin nousseet erilaiset arvot ja

käytänteet. Yhteisöllisyys, osallisuus ja vaikuttaminen ovat entistä vahvemmin mukana päiväkodin arjessa. (Haapaniemi ja Raina 2014, 112-113.)

Lasten yksilölliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat yksi tapa toteuttaa käytännössä entistä lapsilähtöisempää ja yksilöllisempää varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatustilain mukaan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on laadittava henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava tavoitteet lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi suunnitelmaan kirjataan lapsen tarvitseman tuen tarve, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhempien tai muiden huoltajien kanssa. Lapsen mielipide on selvitettävä ja otettava huomioon varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen voivat osallistua lapsen kehitystä ja oppimista tukevat muut viranomaiset, asiantuntijat ja muut tarvittavat tahot. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on arvioitava ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. (Varhaiskasvatustilain, 2015/580 § 7.)

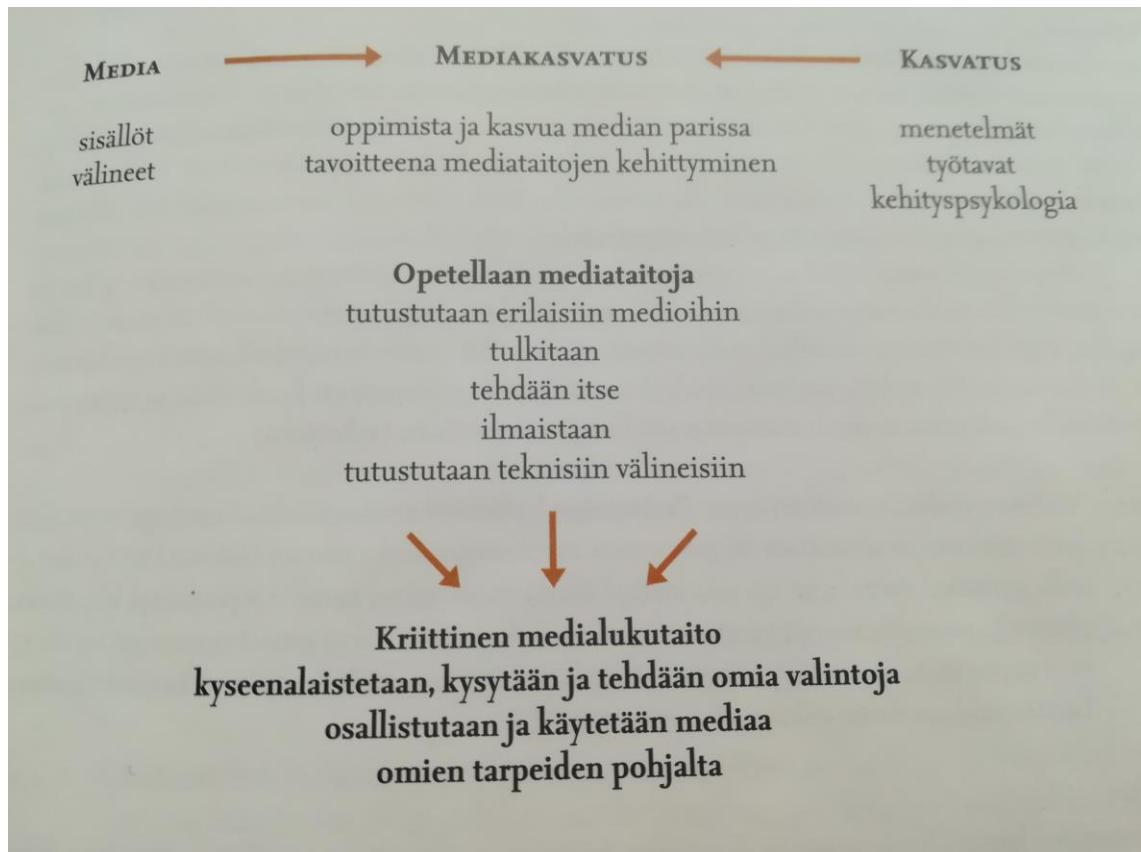
3 Mediakasvatus

3.1 Mitä mediakasvatus on

Mediakasvatus voidaan määritellä kasvatukseksi ja opiksi mediasta median parissa. Mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta, jonka osapuolina ovat kasvattaja, kasvatettava ja mediakulttuuri, ja sen ensisijaisena tavoitteena on tuottaa medialukutaitoa ja medialukutaitoisia toimijoita. Medialukutaito on taitojen rypäs, ja se liittyy sekä mediatekstien vastaanottamiseen että vuorovaikutteisuuteen, osallisuuteen ja omaehtoiseen kulttuuriseen tuottamiseen. Medialukutaitoinen henkilö ymmärtää ja hyödyntää mediakulttuurisia ilmiöitä medialukutaidotonta laajemmin, syvemmin, yhteisöllisemmin ja eettisemmin. (Kupiainen ja Sintonen 2009, 15; 31.)

Ymmärtämisen aika ja osallisuuden kulttuuri edellyttävät uudenlaisia osallistavia kasvatuskäytäntöjä ja osallisuuden pedagogiikkaa. Digitaalisen ajan mediakasvatus tähtää äänien moninaisuuteen, valtakulttuurin rinnalle nousevien tarinoiden, näkökulmien ja keskustelujen julkisuuteen. Osallisuuden kulttuuri on erityisesti multimodaalisten tekstien lukemisen ja kirjoittamisen kulttuuria. Kuitenkin perinteisesti lapset ja nuoret eivät ole pystyneet toimimaan valtamediassa tasavertaisina informaation tuottajina ja omien kokemustensa välittäjinä. Internetissä ja muiden uusien medioiden avulla sen sijaan lapset näyttäytyvät aktiivisina toimijoina, ainakin osittain. (Kupiainen ja Sintonen 2009, 163-164.)

Mediakasvatuksen luonnetta voidaan selventää alla olevalla kuvalla:



Kuvio 2. Mediakasvatuksen määrittelyä. (Mustonen 2006, 16.)

3.2 Medialukutaito ja mediakompetenssi

Media on iso osa lasten ajankäyttöä ja erilaiset medialaitteet ovat tulleet osaksi lapsiperheiden arkea ja nykyajan vanhemmuutta. Lapset viettävät aikaa median parissa koko ajan enemmän, samalla kun medioita käytetään yhä joustavammin eri laitteilla ja sekä yksin, ystävien ja perheen kanssa. Samalla huolta herättävät ruutuaikaan liitetyt riskit, kuten yksinäisyys ja fyysisen aktiivisuuden vähäisyys. Toisaalta medioiden parissa vietetty aika tarjoaa myös usein mahdollisuuden perheen yhteiselle ajalle, jolloin media sekä yhdistää (varsinkin TV:n katselu on koko perheelle yhteistä ajanvietettä) että erottaa perheenjäseniä. (Repo ja Nätti 2015, 108-110; 129.)

Kasvaminen mediavaltaisessa ympäristössä ei kuitenkaan vielä tee meistä medialukutaitoisia. Niin ikään mediakasvatuksena ei voida pitää pelkkää mediavälineiden ja -sisältöjen käyttöä kasvatuksessa, vaan mediakasvatuksesta voidaan puhua vasta silloin kun esitetyt sisällöt mediateknologioineen otetaan analyttisen tarkastelun kohteeksi tai oman tuotannon materiaksi. (Kupiainen ja Sintonen 2009, 30.)

Uusien teknologioiden myötä lukutaito on laajentunut ja monipuolistunut painetun tekstin lukemisesta sähköisten, monimediaisten verkkotekstien käyttöön tiedon etsimisessä, arvioinnissa ja uudelleenjäsentämisessä. Yksi jaottelu on jakaa medialukutaito teknologialukutaidoksi (kyky käyttää uusia medioita), informaatiolukutaidoksi (kyky kerätä, organisoida, suodattaa ja arvioida informaatiota), luoviin mediavalmiuksiin (taito tuottaa ja levittää erilaisille yleisöille tarkoitettuja sisältöjä) ja sosiaalisiksi kompetenssiksi (on-line-tuotannon yhteiskunnallisten seurausten ymmärtäminen). (Sintonen 2002, 25-26.)

Medialukutaito onkin ennen kaikkea mediaviestien erottelukykä; pohjana on kyky hahmottaa fakta-aineiston ja fiktion erot. Näin opitaan tajuamaan median ja todellisuuden vuorovaikutteinen luonne; media kyllä heijastaa todellisuutta, mutta se myös luo omaa todellisuutta tekijöidensä valintojen ja esittämistapojen kautta. Viestin tulkinnan kannalta on tärkeää tietää, onko mediaesitys esimerkiksi uutinen, dokumentti vai elokuva. (Sintonen 2002, 55-56.)

Medialukutaitoa voi tarkastella medialukemiseen liittyvänä taitona, jossa lukeminen liittyy muuhunkin kuin kirjallisten tekstien lukemiseen. Medialukutaito onkin muun muassa visuaalisten ja audiovisuaalisten tekstien lukutaitoa, ja lukeminen on monisuuntainen ja -ulotteinen tapahtuma. Medialukutaidon kehittymistä voi verrata jonkin instrumentin soittamisen oppimiseen. Aluksi soittamista opiskellaan teknisenä taitona, johon liittyy esimerkiksi taito lukea nuotteja. Soittotaidon karttuessa opitaan muun muassa kuuntelemaan, mitä tuotetaan ja pohtimaan, miltä oma soitto kuulostaa kuulijasta. Taidon karttuessa mahdollisuudet omiin tulkintoihin lisääntyvät; pyritään pois mekaanisesta soittamisesta, halutaan rikkoa rajoja ja kehitellä oma persoonallinen sointi. Kun myös lukeminen nähdään tuottamisena eikä toistamisena, avautuu kriittisyydelle ja subjektiivudelle uusia näköaloja. (Kupiainen ja Sintonen 2009, 31-33.)

Parhaimmillaan medialukutaidon kehittämisessä kriittinen tulkintataito ja luova tuottaminen kohtaavat. Tämä edellyttää muun muassa työkalujen ja ohjelmistojen saatavuutta, niiden helppokäyttöisyyttä, sopivien ilmaisun lajityyppien olemassaoloa ja tietoa näistä. (Kupiainen ja Sintonen 2009, 13-14.)

3.3 Mediakasvatuksen osa-alueet

Mediakompetenssi tai mediataidot viittaavat siihen, että mediakasvatuksessa on vastaanoton lisäksi kyse median käyttöön ja soveltamiseen liittyvistä kyvyistä. Mediataidon osa-alueiksi voidaan laskea 1. eri viestintäteknologioiden ja -välineiden tekninen hallinta, 2. taito arvioida ja analysoida vastaanotettua tietoa, 3. kyky käyttää viestintää ja viestintävälineitä itseilmaisuun, 4. kyky yhteisölliseen ja yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen viestinnän avulla sekä 5. poliittinen ja yhteiskunnallinen aktiivisuus. (Herkman 2007, 48.)

Mediakasvatus ja eri välineet ovat myös hyvä apu erityistä tukea tarvitseville lapsille, esimerkiksi lukemaan ja kirjoittamaan oppiessa. Tietotekniikkaa hyödyntämällä toimintaa voidaan helposti eriyttää pienryhmiin, ja tehtävät voidaan helposti valita vastaamaan jokaisen lapsen kehitystasoa. Lapset oppivat esimerkiksi kielen rakenteita parhaiten, kun saavat itse tuottaa sisältöä. (Reunamo, Söderqvist ja Tanner 2014, 168.)

Mediakasvatus on myös hyvä työkalu omien tunteiden tunnistamiseksi ja ymmärtämiseksi. Esimerkiksi sopivasta valitun kirjan tai elokuvan henkilöihin

samaistamalla lapsi voi käsitellä vaikeita kokemuksia, kuolemaa, sairautta, eroa tai onnettomuutta. Kuvitteellisiin hahmoin eläytyminen tuo lohtua ja uusia näkökulmia. Aikuisen tehtävänä on tällaisissa tilanteissa huolehtia siitä, että lapsi saa kokea tunteita ja elämyksiä kehitystasonsa mukaan. Jos lapsi on kuitenkin vahingossa kohdannut jotain liian rankkaa, se tulee käsitellä aikuisen kanssa jutellen ja piirtäen. (Sintonen 2002, 63.)

Mediamaailmassa ja sitä kautta myös mediakasvatuksessa korostuu entistä enemmän visuaalinen viestintä, sillä kuvat ja visuaalisuus ovat yhä merkittävämpi osa erilaisia tekstejä ja mediatuotteita. Puhtaasti kirjallista tekstiä näkee enää lähinnä kaunokirjallisuudessa ja teoreettisessa tekstissä. Näin ollen myös pienillekin lapsille tulee antaa paljon työkaluja erilaisten kuvien tulkintaan ja käyttöön. Esimerkiksi hymiöt ja emojiit sekä muut arkipäiväisen viestimisen merkit kertovat osaltaan kirjoituksen ja kuvan leikkauspisteistä ja sekoittumisesta. Visuaalisuuden osa-alueita ovat muun muassa visuaalinen ympäristö (luonto – kulttuuriympäristö), mediakuvastot (lehdet, televisio, internet, mainonta, elokuva), ulkoinen olemus (pukeutuminen), nonverbaali viestintä sekä muut kuvastot (valokuvat, tuotepakkaukset, kortit, julisteet). Visuaalistumiseen liittyy myös (kirja)kulttuurin medioituminen ja markkinoituminen; yhden tuotteen kohdalla hyödynnetään kaikkia mahdollisia viestintämuotoja kirjasta elokuvaan ja tietokonepeleihin (esim. Harry Potter -kirjat tai Star Wars -elokuvat). (Herkman 2007, 70-71; Kupiainen ja Sintonen 2009, 66.)

4 Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

4.1 Lapsilähtöisen mediakasvatuksen lähtökohdat

Varhaiskasvatuksessa mediakasvatuksen tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin. (Opetushallitus 2016, 44.) Varhaiskasvatuksen suunnittelun lähtökohtana tulisi olla lasten elämä ja mielenkiinnon kohteet, kuten

mediakulttuurin erilaiset laitteet ja sisällöt, leikit ja lasten oma sisällöntuotanto (Mulari 2016, 10-11).

Lapsille monipuolinen mediakulttuuri on luonteva osa päivittäistä elämää sekä keskeinen oppimisen ja toiminnan ympäristö, joka tarjoaa mahdollisuuksia omien mediaesitysten tekemiselle. Nykyään lastenkin on mahdollista osallistua keskusteluun median välineillä. Esimerkiksi sadutus tai lasten ottamat valokuvat ja niistä koostettu näyttely tarjoavat mahdollisuuden osallistua ja parhaimmillaan myös vaikuttaa asioihin. näin ollen mediakasvatuksen oppimisprosesseihin tulisi sisältyä monipuolista kokeilemistä, tekemistä, eläytymistä ja vuorovaikutusta. (Niinistö ja Sintonen 2007, 25; 27.) Multimediaalisuus on etenkin pienemmille lapsille kirjoitettua tekstiä mielekkäämpi tiedon muoto ja vuorovaikutteisuus vahvistaa tarinaan uppoutumisen tunnetta (Kangas 2007, 49).

Lasten käyttämien tietokoneohjelmien ei välttämättä tarvitse olla lapsille tarkoitettuja, vaan esimerkiksi kirjasia voidaan tehdä toimisto-ohjelmilla ja äänitteitä voidaan tallentaa esimerkiksi älypuhelimilla ja tietokoneen äänentallennusohjelmilla. Valokuvia, videoita ja äänitteitä voidaan älypuhelimilla ottaa helposti pientenkin lasten kanssa arjen touhujen lomassa, ja katsella niitä yhdessä lapsen ja vanhempien kanssa. Pienen lapsen käteen annettu kamera avaa lapsen perspektiivin niin konkreettisella kuin abstraktimmalla tasolla; mitä lapsi haluaa kuvata ja miksi, millaisena päiväkotia ja sen touhut näyttäytyvät metrin korkeudelta? (Reunamo, Söderqvist ja Tanner 2014, 164; 166.)

Kyselytutkimusten mukaan lähes kaikki 6-10-vuotiaat lapset pelaavat tietokoneella päivittäin. Digipelien harrastaminen alkaa jo varhaislapsuudessa lasten multimediaohjelmista. Peli- ja muutkin mediakokemukset laajenevat usein sulavasti todellisen ja virtuaalisen yli niin sanotuiksi medialeikeiksi. (Kangas 2007, 50-51.) Vaikka (liialliseen) pelaamiseen voikin liittyä negatiivisia аспекteja, pelaamisella on kuitenkin paljon positiivisia puolia. Pelikulttuuria voi rinnastaa leikkikulttuuriin, sillä sekä leikeistä että peleistä löytyy samoja elementtejä, kuten luovuutta, sosiaalisuutta, osallisuutta ja vapautta. Pelaamisen vuorovaikutuksellisuus edesauttaa muun muassa kielen harjoittelua, edistää (moni)lukutaitoa sekä kehittää tunnetaitoja. Varsinkin opetusta varten kehitetyt hyötypelit tarjoavat viihteellistä ja kokemuksellista oppimista (niin sanottua edutainmentia). (Niinistö 2010, 55-59.)

4.2 Mediakasvattajan rooli

Medialeikiksi voidaan kutsua leikkiä, jossa lapset soveltavat ja käyttävät mediasisältöjä, esimerkiksi elokuvien hahmoja ja juonenkäänteitä. Medialeikkeihin sisältyvät mediatieto on lastenkulttuurissa arvokasta kulttuurista pääomaa. Päiväkodin varhaiskasvattajien käsityksillä ja mielipiteillä on suuri vaikutus siihen, millainen leikkiympäristö päiväkotia on medialeikeille. Kasvattajat voivat joko tukea tai rajoittaa lasten medialeikkejä. Käytännössä mediaa on miltei mahdotonta erottaa päiväkodin arjesta, sillä media on läsnä esimerkiksi lasten leikeissä, vaatteissa tai leluissa. (Lehtikangas ja Mulari 2016, 32-34.)

Koska lasten mediamaailma ja -kokemukset ovat läsnä jokaisen päiväkodin arjessa, mediakulttuuria ei voi enää sulkea päiväkotien ulkopuolelle, vaan se on varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä otettava huomioon kuten muutkin lasten kasvuun ja oppimiseen vaikuttavat tekijät. Mediamaailma ilmioinen näyttäytyy kuitenkin usein varhaiskasvattajien puheissa ja kasvatustyössä lasten hyvinvointia uhkaavana ja päiväkotien toimintakulttuuria haastavana tekijänä. Moni varhaiskasvattaja ei pidä itseään mediakasvattajana, ja mediakasvatus voi kuulostaa liian ”hienolta”, tai se liitetään vain muusta kasvatuksesta erillisiin projekteihin, joissa käytetään tietokoneita tai muita digivälineitä. (Sommers-Piiroinen ja Hemilä 2016, 45; 48)

Yksittäisen välineen tai laitteen ottaminen mukaan toimintaan saattaa tuntua helpommalta kuin lasten mediakulttuurin ilmiöiden huomioiminen ja mediakasvatuksen toteuttaminen laajemmin osana kasvatuksellista toimintaa. Mediakasvatus voikin helposti jäädä vain tabletin tai opetuspelien käytöksi. Osa kasvattajista kuitenkin suhtautuu hyvin varauksella teknologiaan tai jopa pelkää laitteita. Kun varhaiskasvattajien tieto ja näkemys mediakasvatuksesta ja sen monimuotoisuudesta laajenee, vahvistuu myös tietoisuus omasta mediakasvattajuudesta. On tärkeää, että kasvattajat oppivat myös tunnistamaan, mikä omassa toiminnassa on jo ollut mediakasvatusta. (Sommers-Piiroinen ja Hemilä 2016, 49-50)

4.3 Mediakasvatuksen haasteita

Tieto- ja viestintäteknikka tuovat paljon hyvää lasten maailmaan, mutta niihin liittyy myös uhkia. Passiivinen istuskelu laitteiden parissa voi lisätä lasten ylipainoa ja hidastaa motorista kehitystä. Jotkut lapset taas voivat jäädä jumiin lyhytkestoiseen nopean palkinnon toimintaan. Joidenkin lasten kokemusmaailma, ihmiskontaktit tai tunne-elämä voivat myös jäädä ohuiksi yksipuolisen tieto- ja viestintäteknikan käytön vuoksi. Jotta lapsen kokonaisvaltainen kehitys voidaan turvata, täytyy lapsen kokemusmaailman monipuolisuus turvata (esim. liikunnan ja leikkien avulla) sekä kiinnittää huomio mediasisältöihin ja käsitellä niitä yhdessä lapsen kanssa. (Reunamo, Söderqvist ja Tanner 2014, 171.) Mitä pienempi lapsi on ja mitä vähemmän hänellä on kokemuksia oikeasta elämästä, sitä enemmän hän tarvitsee aikuista mediakokemuksensa kriittiseksi oppaaksi. Jo pikkulasten on tärkeä harjoitella erottamaan toimituksellinen aineisto ja (piilo)mainonta toisistaan. (Sintonen 2002, 55-56.)

Vaikka mediat ovatkin olleet jo pitkään olennainen osa lasten maailmaa, on mediakasvatuksen toteutus vielä useissa päiväkodeissa alkutekijöissään. Vuonna 2010 Keski-Uudellamaalla ja Hämeenlinnassa tehdyssä tutkimuksessa ilmeni, että erilaisen informaatioteknologian käyttö oli päiväkodeissa varsin vähäistä; 88 prosenttia vastanneista päiväkodeista käytti informaatioteknologiaa vähän ja vain prosentissa käyttö oli runsasta. Yleisintä informaatioteknologian käyttö oli esiopetusryhmissä, mutta niissäkin vähäistä. (Reunamo, Söderqvist ja Tanner 2014, 162-163.)

Yksi mediakasvatuksen toteuttamiseen liittyvä haaste koskee sitä, että lapset ovat medialaitteiden ja medioiden tuntemuksessa eriarvoisessa asemassa. Kaikki lapset eivät ole kiinnostuneita samoista, arkea läpäisevistä ”hittijutuista” kuten Frozenista ja Ryhmä Hausta. Kaikilla lapsilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia laitteiden ja mediasisältöjen äärelle. Mediakulttuuri voi näin ollen olla myös eriarvoistavaa kulttuuria. (Mulari 2016, 14.)

Yksi varhaiskasvatuksen mediakasvatukseen liittyvä haaste kytkeytyy myös siihen, kuinka vanhemmat saataisiin osallistettua siinä paremmin. Eri medioita hyödyntämällä voidaan paremmin saada yhteys vanhempiin, tarvittaessa myös isovanhempiin ja muihin

sukulaisiin, ja tuoda heille esiin päiväkodin arkea. Myös vanhemmat voivat toimia sisällöntuottajina. (Reunamo, Söderqvist ja Tanner 2014, 167.)

4.4 Lapsen kehitys ja sen tukeminen mediakasvatuksella

Alle 3-vuotias lapsi on kehittynyt vauvasta pikkulapseksi ja jatkaa innokasta tutustumista ympäristöönsä. Lapsi oppii tässä vaiheessa liikkumaan sujuvasti ja puhumaan, ja näin ollen pystyy entistä enemmän vaikuttamaan asioihin ja tapahtumiin. Sorminäppäryys ja käden ja silmän yhteistyö kehittyvät huimaa vauhtia. Lapsi tarkkailee paljon ympäristöään ja yhdistää erilaiset havainnot. Lapsen muisti kehittyy paljon, ja hän oppii hahmottamaan kokonaisuuksia ja omaksuu uusia käsitteitä. Kyky ilmaista itseään kehittyy suurin harppauksin. Kasvokkainen vuorovaikutus aikuisen kanssa tarjoaa lapselle mahdollisuuden peilata omia havaintojaan aikuisen käsityksiin. (MLL 2017.)

Lapsen mediasuhde kehittyy lapsen kasvaessa. Alle 3-vuotiaana perusluottamus ja kiintymyssuhteet kehittyvät. Pikkulapsi on vielä kovin itsekeskeinen, mutta alkaa hiljalleen osoittaa empatian alkeita. Sadut ja median tarinat tukevat empaattisuuden kehittymistä. Lapsi samaistuu tarinan henkilöihin ja heidän tunteisiinsa hyvin vahvasti, ja tunnekokemukset auttavat tunteiden hallinnan opettelussa. Median hahmot toimivat helposti toimintamalleina, ja auttavat mallioppimisessa niin hyvässä kuin pahassakin. Taaperoikäisille kannattaa tarjota tilaisuuksia leikille ja itseilmaisulle, tunteita, virikkeitä ja elämyksiä ikätasolle sopivina annoksina ja turvallisessa seurassa sekä tutustumista eri median muotoihin, kuten kirjoihin ja musiikkiin. Lasta tulee suojella voimakkailta kuvilta ja ääniltä sekä aikuisten asioilta. (Mustonen 2006, 16-17.)

3-6-vuotias lapsi on usein vauhdikas vipeltäjä, jolla on vilkas mielikuvitus ja vauhdikkaita leikkejä. Vapaa leikki, jossa saa käyttää mielikuvitusta, kehittää esimerkiksi muistia, suunnitelmallisuutta sekä vahvistaa kielellistä kehitystä. Lapsi nauttii paljon saduista, riimeistä ja muista sanoilla ja kielellä leikkittelystä. Leikki-ikäinen lapsi on kiinnostunut eri ilmiöistä ja niiden syy-seuraus-suhteista. Yhteinen pohdiskelu ja asioiden oivaltaminen tuottaa mielihyvää. Kaikenlainen luova toiminta, kuten piirtäminen, tanssiminen, askartelu ja musisointi, on lapselle mieleistä. Lapsi alkaa huomioida toisia ihmisiä aiempaa enemmän, eikä ole enää niin itsekeskeinen kuin aiemmin. (MLL 2017.)

3-6-vuotiaana mediatarinat tempaavat lapsen mielikuvitusmaailmaan ja antavat ideoita leikkeihin. Samaistumiskokemukset suosikkitarinoihin voivat olla hyvinkin voimakkaita, ja ne ovat tärkeitä psykologisen kehittymisen kannalta. Media antaa leikki-ikäiselle aineksia tunteiden ilmaisuun ja nimeämiseen, sekä faktan ja fiktion erottamiseen. Lapselle tulee helposti jokin lempitarina (kirja, elokuva tai muu tuote), johon hän haluaa palata toistuvasti. Tarina, joka vetoaa lapseen näin voimakkaasti, käsittelee usein lapsen kehitysvaiheeseen kuuluvaa, tärkeää asiaa, ja voi tarjota miltei terapeutin välineen asian käsittelyyn. Leikki-ikäiselle lapselle kannattaa tarjota mediasisältöjä monipuolisesti. Lasta tulee kannustaa lasta itseilmaisuun (myös median avulla) sekä auttaa erottamaan fakta ja fiktio toisistaan. Aikuisen tehtävä on sopia median pelisäännöistä, kuten ikärajojen noudattamisesta, auttaa lasta käsittelemään hämmentäviä aiheita tai ikäviä uutisia, sekä olla kiinnostunut ja mukana lapsen median käytössä. (Mustonen 2006, 18-19.)

4.5 Tapoja mediakasvatuksen toteutukseen

Mediakasvatusta toteuttaessa on aina syytä pitää mielessä lasten erilaisuus ja eri-ikäisten kehitysvaiheet. Mitä pienempi lapsi, sitä tärkeämpää on suojella heitä median haitallisilta vaikutuksilta konkreettisin toimin, eli muun muassa rajoittamalla pääsyä eri medioihin, pitämällä huolta ikärajojen noudattamisesta sekä kontrolloimalla median parissa käytettyä aikaa. Mediakasvatusta on myös turvallisen kasvuympäristön rakentaminen ja välittävien aikuisten läsnäolo myös varhaiskasvatuksessa. (Herkman 2007, 11-12.) On tärkeä muistaa, että pienelle lapselle ruuduista välittyvä virtuaalinen aines ja tosielämän tapahtumat voivat sekoittaa lapsen mielessä. Lapsi voi esimerkiksi pelätä sotaa nähtyään pätkän sodasta TV:ssä. (Lahikainen 2015, 31.)

Pienten lasten mediakasvatuksessa korostuu tällä hetkellä lapsilähtöisyys (toiminnan lähtökohtana on lapsi ja hänen mediaympäristönsä), kasvatusyhteistyö huoltajien kanssa (mediakasvatus on sekä kodin että varhaiskasvatuksen tehtävä), lapsen hyvinvointi (yksilöllisyyden kunnioitus), turvallinen median käyttö (aikuinen kantaa vastuun lapsen turvallisesta median käytöstä), osallisuus (lapsi kykenee toimimaan omassa yhteisössään ja voi vaikuttaa sen käytäntöihin), tunnetaidot ja identiteetti (lapset ovat kosketuksissa oman tunnemaailman kanssa), kriittisyys (kyselevä ja utelias suhtautuminen maailmaan) sekä toiminnallisuus (lasten on saatava toimia luovasti ryhmässä). (Pentikäinen, Ruhala, ja Niinistö 2007, 101-103.)

Lapsilähtöistä ryhmätoimintaa suunnitellessaan ohjaajan on hyvä pitää mielessään 1. mitä uutta ryhmän tulee oppia, 2. mitä he tietävät asiasta jo ennestään, 3. miten he helpoiten liittävätkin uuden opittavan asian jo tietämäänsä ja 4. mikä on heille luonnollinen tapa oppia. (Haapaniemi ja Raina 2014, 103.)

Mediakasvatusta voidaan toteuttaa monella erilaisella lähestymistavalla. Lapselle on luontaista ihmetellä ja tutkia ilmiötä avoimin mielin, ja siksi **tutkiminen** on yksi lähestymistapa mediaan ja sen välineisiin. Esimerkiksi erilaisten mediaesitysten tutkiminen tai kollaasien tekeminen lehtikuvista ovat hyviä tapoja kehittää medialukutaitoa. **Liikkuminen** on lapsen hyvinvoinnin ja terveen kasvun perusta, ja myös media voi liikuttaa fyysisesti. Mediaesitystä tarkasteltaessa lapselle on annettava mahdollisuus kokeilla ja hahmottaa asioita omalla kehollaan. Esimerkiksi kuvasuunnistus, pelimaailman rakentaminen ja siinä seikkailu tai äänien tuottaminen omalla keholla ovat hyviä harjoituksia tähän. **Taiteellinen kokeminen** on musiikillista, kuvallista, tanssillista ja draamallista toimintaa, kädentaitoja ja lasten kirjallisuutta. Se synnyttää oppimisen iloa ja eri aistikokemusten yhdistelmiä. Oman tekemisen kautta lapsi poimii yksityiskohtia, kokeilee havaintojaan, luo kokonaisuuksia mediaesityksestä ja kehittää omaa ilmaisutaitoaan. Esimerkiksi paperinukke-askartelu pelihahmoista, kuunnelman tekeminen tai kuvakirjan tekeminen ovat esimerkkiharjoituksia tästä. **Leikkiminen** on lapselle luontainen tapa oppia ja kehittyä. Leikkiessään lapset kehittävät jatkuvasti kykyään eritellä kokemaansa. Lasten leikit saavat vaikutteita eri medioista, ja vaikuttava kokemus synnyttää rikkaita ja monimuotoisia leikkejä. Vapaan leikin mahdollistaminen on olennaista, mutta mediakasvatuksellista leikkiä voidaan leikkiä esimerkiksi eläytymällä johonkin lapselle tärkeään mediaesitykseen tai leikkimällä toimittajaa ja tekemällä omia uutisia. (Niinistö, Ruhala, Henriksson & Pentikäinen 2006, 10-13.)

5 Aiheesta aiemmin tehdyt tutkimukset ja opinnäytetyöt

Viivi Vainikainen ja Meri Hirvonen ovat tutkineet vuonna 2016 valmistuneessa toiminnallisessa opinnäytetyössään Media osana varhaiskasvatusta median tarjoamia mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa sekä sitä, kuinka tavoitteellinen mediakasvatusta olisi mahdollista tuoda osaksi varhaiskasvatusta. Opinnäytetyön toiminnalliseen osuuteen kuului kuuden teemoitetun toimintatuokion järjestäminen Penttilän päiväkodin

esikouluryhmässä, sekä toimintatuokioiden pohjalta syntynyt ja päiväkodin käyttöön jäänyt mediakasvatuskansio. Tuotoksen avulla haluttiin motivoida päiväkodin henkilökuntaa ottamaan mediakasvatuksellisen työtteen osaksi arkista toimintaa.

Anniina Aho on tehnyt vuonna 2017 opinnäytetyön nimeltä Mediakasvattajana vai media kasvattajana: - Vanhempien tukeminen mediakasvatuksessa kasvatuskumppanuuden keinoin. Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena on mediakasvatuskumppanuus eli kotien ja päiväkodin tekemä yhteistyö lasten mediakasvatukseen liittyvissä asioissa. Tarkoituksena oli tukea vanhempien toteuttamaa mediakasvatusta, vanhempien kiinnostusta lasten mediamaailmaan sekä vahvistaa päiväkodin ja kotien mediakasvatuskumppanuutta. Toiminnallisena osuutena Aho järjesti mediakasvatusillan päiväkodilla Laukaassa. Tapahtuman aikana vanhemmat ja lapset pääsivät tutustumaan mediakasvatukseen toiminnallisten rastien kautta. Illassa käytettyjen materiaalien pohjalta Aho on koonnut materiaalipaketin vastaavan tapahtuman toteutukseen.

Linda Rintala on tutkinut vuonna 2016 ilmestyneessä, Lastentarhanopettajien käsityksiä mediavaikutuksista ja mediakasvatuksesta -nimisessä pro gradu -tutkielmassaan millaisia käsityksiä lastentarhanopettajilla on lasten mediavaikutuksista ja mediakasvatuksesta päiväkodissa. Tutkimuksen mukaan lastentarhanopettajat käsittivät mediavaikutuksien näkyvän mm. lasten puheissa, leikissä, oppimisessa ja muussa päiväkodissa tapahtuvassa toiminnassa. Mediakasvatuksen he käsittivät olevan mediavälineiden parissa toimimista, lapsilähtöistä, tavoitteellista sekä yhteistyössä vanhempien kanssa toteutettavaa. Lastentarhanopettajien oma suhtautuminen mediaan, mediavaikutuksiin ja mediakasvatukseen nähtiin yhtenä mediakasvatukseen vaikuttavista tekijöistä. Lastentarhanopettajat kokivat, että päiväkodeilla ei ole tarjota tarvittavia välineitä mediakasvatukseen. Lisäksi he toivoivat koulutusta aiheeseen liittyen.

Janika Hautaviita on tehnyt vuonna 2012 toimintatutkimuksen 6-9-vuotiaiden lasten mediavalmiuksista ja mediataidoista. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida, miten tietotekniikan opetuskäyttö toimintasuunnitelmiseen toteutui esi- ja alkuopetuksessa, minkälaisia kokemuksia ja käsityksiä tietokoneen opetuskäyttö antoi lapsille, ja arvioida, miten lapsen taidolliset, sosiaaliset, kielitaidolliset ja eettiset mediavalmiudet ilmenivät ja kehittyivät kohti. Tutkimustulosten mukaan lasten tulee saada tasapuolinen

mahdollisuus tutustua turvallisesti muuttuvaan mediamaailmaan sekä kehittää omia alkavia mediavalmiuksiaan kohti mediataitojaan. Tutkimus antaa perusteet toteuttaa ja kehittää lasten mediakasvatusta sekä tuo mallin lasten mediavalmiuksien arviointiin esi- ja alkuopetuksessa.

6 Opinnäytetyön lähtökohdat

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Laadullisessa tutkimusmenetelmässä tiedonintressinä on selittää ihmisen toimintaa niiden päämäärien ymmärtämisen avulla. Tavoitteena on kuvata ja selittää sitä ymmärryshorisonttia, jossa ihminen toimii. Laadullisen tutkimusmenetelmän lähtökohdana on ajatus siitä, että tutkimus on subjektiivista. Tällöin tutkijan tulee perustella tutkimuksessaan tehdyt valinnat, tulkinnat ja johtopäätökset sekä ymmärtää, että tutkijan oma ymmärryshorisontti vaikuttaa niihin. (Vilka 2015, 67-68.)

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisella kentällä käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista tai toiminnan järjestämistä. Lopputuote voi olla esimerkiksi kirjanen, kuten itselläni. Tärkeää on, että opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. Opinnäytetyön tulee olla työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella otteella toteutettu ja riittävällä tasolla alan tietojen ja taitojen hallinnan osoittava. Toiminnallinen opinnäytetyö tarvitsee aina tietoperustan ja teoreettisen viitekehyksen, johon nojata. (Vilka ja Airaksinen 2004, 9-10; 30.) Omassa työssäni tietoperusta ja viitekehys muodostuu mediakasvatuksen ja sen avainkäsitteiden varaan.

Toiminnallisessa tietokäsityksessä taidot, käytännöllisyys ja sovellettavuus on nostettu keskeisiksi. Näin ollen myös opinnäytetyö, joka lähtee liikkeelle toiminnallisesta tietokäsityksestä, vastaa myös alan tarpeisiin. Toiminnallinen opinnäytetyö vastaa sekä

käytännöllisiin että teoreettisiin tarpeisiin, sillä yhteiset kokemukset voivat nousta myös teoreettisemman tarkastelun kohteiksi, kun ne sanallistetaan ja nostetaan yhteiseen keskusteluun. (Vilkka ja Airaksinen 2004, 7-8.)

Työelämän tutkimusta luonnehtii ammatillisuus, eli tutkitaan asioita, jotka luontevasti kuuluvat omaan ammatti- tai toimialaan. Tutkimustarpeita säätelevät käytännönläheisyys, työelämälähtöisyys ja ajankohtaisuus ja tavoitteena on teorian, kokemuksen ja ammattikäytäntöjen yhdistäminen. Tavoitteena on tehdä pikemminkin soveltavaa tutkimusta kuin teoreettista tai perustutkimusta. Työelämän soveltavan tutkimuksen tavoitteena voi olla esimerkiksi tuottaa tai kehittää käytäntöjä tai palveluja. (Vilkka 2015, 18-19.) Kehittämistyöllä pyritään työyhteisön toimivuuden parantamiseen, ja siten kehittämiseen sisältyy aina ajatus muutoksesta ja oppimisesta (Kupila 2004a, 113). Myös minun opinnäytetyöni voidaan katsoa olevan osa työelämän tutkimusta ja kehittämistyötä, ja sen tavoitteena on vastata toimeksiantajan ja työelämän tarpeisiin.

6.2 Toimeksiantajan esittely

Utran päiväkoti on Utran alueella toimiva kunnallinen päiväkoti, joka toimii kahdessa toimipisteessä; pääatalo sijaitsee Utran S-marketin vieressä ja Miilun esiopeturyhmä Utran koulun tiloissa. Päiväkoti on auki arkisin kello 6.30-17.00. Koulujen loma-aikoina olemme kiinni. Päiväkodissa on kolme ryhmää: 1-5-vuotiaat Revontulet, 4-6-vuotiaat Sateenkaaret sekä esiopetusryhmä Miilussa. (Joensuun kaupunki 2017a.)

Ollilan päiväkoti on Mutalan alueen kunnallinen päiväkoti, joka sijaitsee keskellä omakotitaloaluetta. Päiväkodissa on kolme ryhmää: alle 3-vuotiaat Nikkarit, 3-6-vuotiaiden ryhmä Timpurit sekä 3-6-vuotiaiden pienryhmä Rapparit (pienryhmän toiminnassa ovat mukana jatkuvat erityispäivähoidon palvelut, lapsen ohjaus sekä tuki). (Joensuun kaupunki 2017b.)

Molemmissa päiväkodeissa toimitaan paljon pienryhmissä, mikä mahdollistaa kaikkien lasten yksilöllisen varhaiskasvatuksen. Toiminnassa otetaan vahvasti huomioon myös lasten erilaiset kulttuuritaustat. Päiväkodissa hyödynnetään paljon lähiympäristöä (esim. Utran saaret) sekä läheisiä liikuntapaikkoja. Molempien päiväkotien johtajana toimii Mia Gröhn. (Joensuun kaupunki 2017a, Joensuun kaupunki 2017b.)

Alun perin tarkoitukseni oli järjestää mediakasvatustuokio molempien päiväkotien henkilökunnalle sekä ottaa myös Ollilan päiväkotia vahvemmin mukaan opinnäytetyöni suunnitteluun ja arviointiin. Aikataulujen sovittamisessa oli kuitenkin sen verran haasteita, että mediakasvatus-tuokion järjestäminen Ollilan päiväkodilla ei onnistunut. Opas on kuitenkin niin universaali, että myös Ollilan päiväkotia voi hyödyntää sitä ja sen materiaaleja.

6.3 Opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tukea Utran ja Ollilan päiväkotien henkilökuntaa toteuttamaan mediakasvatusta. Tukemisella tarkoitan medioihin ja niiden käyttöön liittyvän tiedon ja ideoiden jakamista sekä näkökulman laajentamista, mikä kaikki on mediakasvatusta. Tavoitteet saavuttaakseni pidin ohjaustuokion henkilökunnalle sekä valmistelin henkilökunnan käyttöön käytännönläheisen oppaan. Tällöin mediakasvatuskäytännöt voisivat juurtua osaksi arkea.

Toiminnallisten osuuksien tavoite oli myös auttaa heitä pääsemään pois mahdollisista digilaitteisiin ja mediakasvatukseen liittyvistä peloista ja ennakkoluuloista, sekä vahvistaa heidän identiteettiään mediakasvattajina ja saada heidät oivaltamaan, mikä kaikki jo nykyisessä toiminnassa on mediakasvatusta.

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli auttaa päiväkotien henkilökuntaa mediakasvatuksen toteuttamisessa valmistamalla heille käyttöön erilaisia harjoituksia sisältävä opas sekä pitämällä heille koulutus mediakasvatuksesta.

7 Opinnäytetyön menetelmälliset valinnat

7.1 Osallistamisen menetelmät

Olen käyttänyt osallistamisen menetelmänä päiväkodin johtajan haastattelua sekä kyselytutkimuksen tekoa Utran päiväkodin henkilökunnalle, sekä toteuttanut osallistavaa arviointia kehittävän arvioinnin periaattein. Osallistavaa havainnointia toteutin ohjatesani mediakasvatus-koulutusta henkilökunnalle sekä ohjatesani lapsiryhmää päiväkodilla.

Toimintatutkimukseen liittyy aina havainnointi tiedonkeruumenetelmänä. Havainnointia voidaan käyttää alkuvaiheessa eli ongelman määrittelyssä, muutoksen toteuttamisvaiheessa ja tulosten arvioinnissa. Osallistavassa havainnoinnissa tutkija on mukana tutkittavassa ilmiössä. Havainnoinnilla vain todetaan asian tila, ja lähes aina havainnointia täydennetään esimerkiksi haastattelulla, jotta voidaan varmistaa havainnoinnin oikea tulkinta. (Kananen 2014, 29; 79.) Omassa prosessissani tein lapsiryhmää ohjatesani erilaisia johtopäätöksiä tekemällä osallistavaa havainnointia ohjaukseni lomassa. Olen kertonut tarkemmin lapsiryhmän ohjaamisesta ja siinä syntyneistä johtopäätöksistä luvuissa 9.2. ja 11.1.

Haastattelu voi muistuttaa arkipäiväistä keskustelua, mutta se eroaa tilanteesta institutionaalisuutensa (esim. muistiinpanojen tekeminen haastattelun aikana) ja päämäärään pyrkimisen takia. Tutkimushaastattelua ohjaa tutkimuksen tavoite. Haastattelutilanne on roolittunut; on tiedon kerääjän, eli haastattelijan rooli, ja tiedon tuottajan, eli haastateltavan rooli. Toiminnallisemmasta näkökulmasta ero on se, että haastattelussa osallistajat toteuttavat tilanteeseen kuuluvia tehtäviään keskustelun keinoin. (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 23.)

Haastattelu voidaan jakaa kysymysten valmiuden ja sitovuuden perusteella strukturoituihin (esim. lomakehaastattelu valmiine kysymyksineen ja vastausvaihtoehtoineen) ja strukturoimattomiin (esim. teemahaastattelu) haastatteluihin. Strukturoimattomassa haastattelussa rakenne muotoutuu ennen kaikkea haastateltavan ehdoilla ja voi muistuttaa vapaata keskustelua. (Ruusuvuori ja Tiittula 2005, 11.)

Opinnäytetyötäni varten tekemäni haastattelu oli strukturoimaton, sinänsä melko vapaamuotoinen haastattelu, joskin olin miettinyt löyhän kysymysrunгон valmiiksi. Tavoitteena oli selvittää, millainen opas minulta toivotaan (kuinka paljon teoriaa, millaisia harjoituksia ja kuinka paljon, diginä vai paperisena) ja millainen koulutustilaisuus minun toivotaan pitävän mediakasvatuksesta, milloin ja kuinka suurelle ryhmälle.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä voidaan käyttää tutkimuksellisia menetelmiä selvityksen muodossa. Selvitystä käytetään, kun kohderyhmän tarpeita ei tunneta tai teoritietoa löytyy niukasti. Kun selvitystä ryhdytään tekemään, on mietittävä, 1. millaista tietoa tarvitaan, 2. mistä/keneltä tietoa voi saada ja 3. millaisin menetelmin tieto kerätään. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerättyä aineistoa ei tarvitse analysoida tutkimuksellisen opinnäytetyön tavoin. (Vilka & Airaksinen 2004, 56–58.)

Itse olen käyttänyt tutkimuksellisia menetelmiä tehdessäni kyselytutkimuksen, jossa selvitin Utran päiväkodin henkilökunnalta, millaista tukea he tarvitsevat mediakasvatuksen toteuttamiseen. Kyselytutkimukseni tavoitteena oli selvittää Utran päiväkodin henkilökunnalta, mitä he mieltävät kuuluvan mediakasvatukseen, missä osaluissa he tarvitsevat ohjausta ja millaisia vinkkejä he toivoisivat saavansa opinnäytetyöstäni. Tavoitteenani on jatkaa saman aihepiirin, eli mediakasvatuksen parissa myös toiminnallisessa opparissani, jonka teen Utran ja Ollilan päiväkotien käyttöön. Tein kyselyn Survey Monkey-ohjelmalla ja lähetin linkin kyselyyn sähköpostitse Utran päiväkodin henkilökunnalle. Vastausprosentti kyselyyn oli 50. Esittelen kyselyn sisältöä ja tuloksia tarkemmin luvussa 8.3.

7.2 Arvioinnin menetelmät

Arviointi voidaan nähdä reflektiivisenä ja vuorovaikutuksellisenä prosessina, joka liittyy ammatillisuuden ja asiantuntijuuden vahvistamiseen. Reflektiivisyys on tapa pyrkiä ymmärtämään omaa toimintaa ja siihen kytkeytyviä ilmiöitä. Reflektio voi kohdistua toiminnan sisältöön, prosessiin ja perusteisiin, ja toiminnasta oppiminen tapahtuu nimenomaan reflektioprosessin kautta. Päiväkirjan pitäminen on mainio väline reflektioprosessiin. Päiväkirjaa voi nimittää myös oppimispäiväkirjaksi, kehittämispäiväkirjaksi tai työpäiväkirjaksi. Siihen voi kirjata käytännöstä saadut

kokemukset tai siinä voi kuvailla tapahtunutta muutosta, tai pohtia syitä ja seurauksia, esteitä ja mahdollisuuksia. Päiväkirjaan voi myös tallentaa matkan varrella syntyneitä ideoita ja oivalluksia. Päiväkirjaan tallennettuja asioita käytetään arvioinnin pohjana. (Kupila 2004a, 117-118; 122.)

Reflektiivisyys voidaan määritellä oppimisen kontekstissa yleiskäsitteeksi niille älyllisille ja affektiivisille toiminnoille, joissa yksilö tutkii kokemuksiaan saavuttaakseen uuden ymmärtämisen alueen. Reflektiossa toimija ei ole passiivisesti riippuvainen ulkoisista tekijöistä, vaan vastuu on hänellä itsellään. Reflektoidessa on pakko kestää epäilyä, olla kriittinen ja käydä läpi eri vaihtoehtoja. Ammatillinen reflektio ei kuvaa pelkkää ajatustyötä sen eri muodoissa, vaan siihen liittyvät oleellisesti toimintaan perustuva kokemus, siitä oppiminen ja toisin toimimisen mahdollisuuden oivaltaminen. Mikä tahansa kokemus ei kuitenkaan johda oppimiseen, vaan kokemuksesta voi tulla merkityksellinen oppimiselle juuri reflektion avulla. Sosiaalityön reflektiivinen asiantuntijuus edellyttääkin, että ammatillisen tietoisuuden ja toiminnan kolme tasoa (1. oman toiminnan arviointi, 2. oman ammatillisen toiminnan tarkastelu suhteessa ammatin ja työn kokonaisuuteen ja 3. oman toiminnan ja ammatin toiminnan perusteiden ja toimintamallien kyseenalaistaminen suhteessa niiden yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen ja kehitysyhteyteen) on saavutettu. Kyse ei kuitenkaan täysin vain ammatillisesta kasvusta, vaan pikemminkin mahdollisuudesta ohjata omaa toimintaansa jatkuvasti. (Granfelt, Jokiranta, Karvinen, Matthies ja Pohjola 1993, 27-31.)

Reflektio on olennainen osa myös omaa opinnäytetyöprosessiani. Aloitin oppimispäiväkirjan kirjoittamisen heti opinnäytetyöprosessin alussa, ja jatkoin sen kirjoittamista koko prosessin ajan. Arvioin ja reflektoin sen pohjalta prosessin onnistumista ja syitä, miksi joku asia onnistui tai mitä voisin tehdä vielä paremmin. Etenkin opinnäytetyön toiminnallisista osuuksista olen kirjoittanut mahdollisimman tarkat kuvaukset heti toiminnan päätyttyä, jotta voisin raportointivaiheessa olla mahdollisimman tarkka toimintaa kuvatessani. Näin ollen päiväkirja on minulle väline paitsi reflektioon, niin myös raportointiin. Näin ollen päiväkirja oli minulle myös väline omaan ammatilliseen kasvuun ja asiantuntijuuden kehittämiseen.

Toinen opinnäytetyöni arviointia ohjaava teoria on kehittävän arvioinnin periaate. Kehittävän arvioinnin tavoitteena on tarjota palautetta, edistää oppimista ja tukea muutoksien suuntaa prosessin aikana. Kehittävä arviointi korostaa vuoropuhelua ja kumppanuutta, jolloin arviointi on keskustelevaa ja osallistavaa. Siksi se sopiikin hyvin

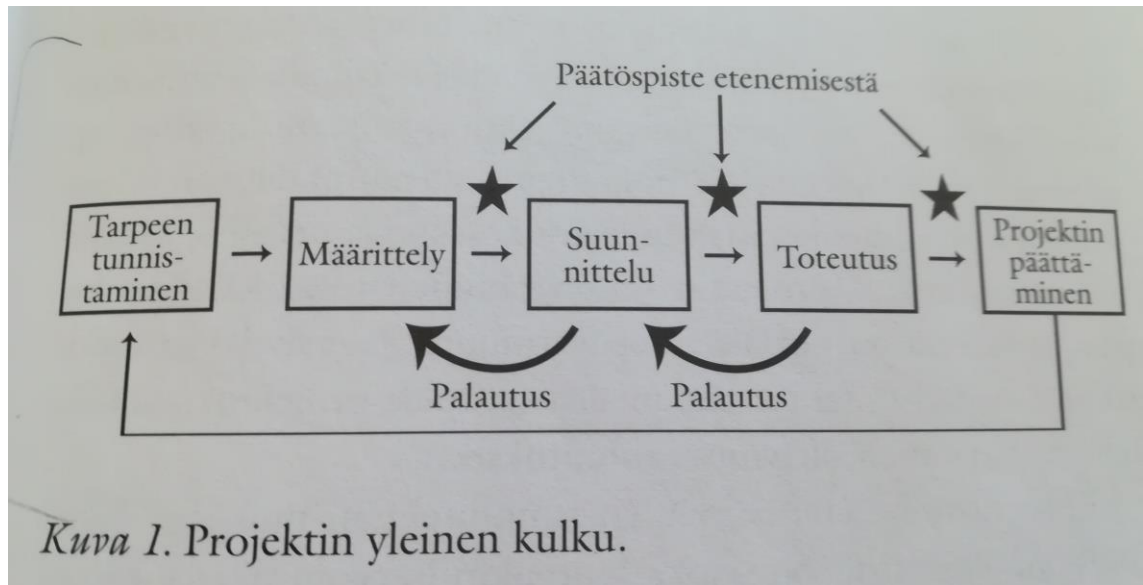
toimintatutkimusten arviointiin. Yksi kehittävän arvioinnin keskeinen ulottuvuus on myös reflektointi. (Atjonen 2015, 92; 145; 210; 238.) Opinnäytetyöprosessissani toteutin kehittävää arviointia paitsi reflektiopäiväkirjan muodossa, niin myös koulutustilaisuudessa Utran päiväkodilla. Tilaisuuden luonne oli hyvin keskusteleva ja palautetta tuotoksistani sai antaa hyvin vapaamuotoisesti. Samalla osallistujat arvioivat myös omaa mediakasvattajuuttaan ja sen ilmenemistapoja. Käydyn reflektiivisen keskustelun pohjalta muokkasin sekä koulutustilaisuuden ohjelmaa että päiväkodille koostamaani opasta mediakasvatuksesta.

8 Opinnäytetyöprosessin kulku

8.1 Projektityön toteuttaminen

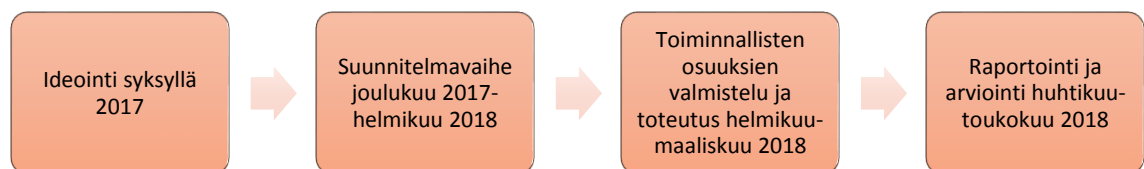
Valitsin opinnäytetyöprosessini toimintaa ohjaavaksi menetelmäksi projektityön mallin, sillä koen sen kuvaavan kaikkein osuvimmin työskentelyäni prosessin eri vaiheissa. Projektityön tarkoituksena on saavuttaa selkeä, ennalta määritelty tavoite. Projektin toimintaa ohjataan suunnitellusti, sillä on aikataulu ja päättymispäivä ja sen etenemistä ja tuloksia seurataan ja kontrolloidaan säännöllisellä ja täsmällisellä raportoinnilla. Tutkimusprosessin erityispiirteitä ovat edellä mainittujen lisäksi myös onko projekti lisännyt ymmärrystä tutkitusta aiheesta, sekä onko projekti herättänyt uutta ajattelua tai kompetenssia. (Kettunen 2003, 15; 22.)

Projektityön etenemistä voidaan kuvata alla olevalla kuvalla.



Kuvio 3. Projektin yleinen kulku. (Kettunen 2005, 41.)

Omaa opinnäytetyön prosessiani ja sen etenemistä voi kuvailla alla olevalla kuviolla.



Tutkiminen ja kirjoittaminen kulkevat käsi kädessä. Kirjoittaminen on koko ajan läsnä tutkimusprosessissa, muun muassa ideoimisessa ja muistiinpanojen tekemisessä. Tällöin opinnäytetyö ilmentää vain osan kaikesta siitä kirjoittamisesta, joka prosessiin sisältyy. Kirjoittaminen on erinomainen tapa selventää omia ajatuksia ja jäsentää muiden esittämiä ajatuksia. Kirjoittaminen on siis olennainen osa tutkimuksen tekemistä. Aineiston analyysia voi kirjoittaa sitä mukaa kun sitä tekee; tekstiä voi aina karsia ja muokata myöhemmin. Kirjoittamalla ylös tutkimukseen liittyviä asioita ja pohtimalla tulevia ja jo tehtyjä valintoja saa kasaan huomaamattaan suuren määrän tutkimustekstiä. (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.) Myös omassa prosessissani kirjoittaminen on ollut merkittävässä roolissa; se on ollut paitsi osa tutkimuksen tekemistä, myös olennainen väline reflektiossa ja arvioinnissa. Opinnäytetyön prosessimainen luonne on myös tullut hyvin esiin prosessimaista kirjoitustyötä tehdessä.

8.2 Suunnitelmavaihe

Kokonaisprosessin kannalta tarpeen tunnistaminen ja projektin määrittely ovat varsin tärkeitä vaiheita. Määrittelyvaiheen tavoitteena on selventää, mitä projektin lopputuloksena halutaan saada, ja antaa projektille raamit. Suunnittelua voidaan pitää koko projektin tärkeimpänä vaiheena. Suunnitteluvaiheessa syvennetään projektille asetetut tavoitteet ja varmistetaan, että projektin toteuttajalla ja tilaajalla on yhteinen näkemys projektin lopputuloksesta. Hyvä suunnitelma lisää tehokkuutta, selkeyttää tavoitteita ja vähentää riskejä. Hyväkään suunnitelma ei kuitenkaan koskaan ole valmis, vaan se elää koko projektin ajan. (Kettunen 2003, 48-51.)

Toimintatutkimuksessa toteutuvat samalla kertaa työelämän kehittäminen ja tutkimus. Toimintatutkimus on eräänlaista jatkuvaa toiminnan kehittämistä ja parantamista. Yhteistyö on toimintatutkimuksessa keskeistä, ja toimintatutkimus nähdäänkin toimijoista kumpuavana toimintana ja voimana, ei ulkoapäin annettuina ohjeina, käskyinä tai kehittämistoimina. Kehittämiskohteiden tulee nousta esiin niistä ihmisistä, joita asia koskee. (Kananen 2014, 7; 11; 53.)

Suunnitelmavaihe käynnistyi tarpeen tunnistamisella Utran päiväkodissa. Mediakasvatus oli vilahdellut puheissamme jo syventävän harjoitteluni aikana, ja palasimme asiaan syvemmin ottaessani päiväkodin johtajaan yhteyttä opinnäytetyöni tiimoilta. Päiväkodin johtaja sekä varajohtaja kokivat, että mediakasvatukseen kaivataan tukea muun muassa uuden varhaiskasvatussuunnitelman ja sen toteuttamisen myötä. Myös omat havaintoni tukivat päätöstä siitä, että päiväkotiyhteistyö hyötyisi mediakasvatusta käsittelevästä opinnäytetyöstä. Aihevalintaan vaikutti myös aiempi opinto- ja työkokemukseni median ja mediakulttuurin saralla.

Tämän jälkeen alkoi määrittelyvaihe, joka omassa opinnäytetyössäni sulautui suunnitteluvaiheeseen. Pienessä ja tavoitteeltaan selkeässä projektissa näin voi tehdä (Kettunen 2009, 51.) Suunnitteluvaihe käynnistyi tammikuussa 2018, jolloin aloitin tekemään opinnäytetyön suunnitelmaa. Suunnitelmaa kirjoittaessa perehdyin tietopohjaan mediakasvatuksesta sekä aiempiin opinnäytetöihin ja tutkimuksiin aiheesta. Tutustuin myös toiminnallisen opinnäytetyön erityispiirteisiin, prossia ohjaaviin teorioihin sekä osallistamisen menetelmiin. Määrittelin suunnitelmassani työni tavoitteen, jonka määrittelin yhteistyössä päiväkodin johtajan kanssa.

Suunnitelmavaiheessa toteutin kyselyn päiväkodin henkilökunnalle. Ensimmäinen kysymys oli "Mitä osa-alueita mediakasvatukseen mielestäsi kuuluu?" Kysymykseen vastattiin sen muun muassa pitävän sisällään välineistä kuvat/valokuvauksen, videoinnin, (sanoma)lehdet, pelit, internetin ja tabletit. Abstraktimmalla tasolla mediakasvatukseen katsottiin kuuluvan yleensäkin dokumentoinnin ja tiedon etsinnän, ohjauksen/turvallisen eri medioiden käytön, mainontaan kriittisesti suhtautumisen, keskustelun medioista, lapsille soveltuvien tv-ohjelmien opettamisen, sekä "netti-kriittisyyden" opettamisen.

Toisena kysymyksenä oli "Millaisella tasolla koet mediakasvatuksen tällä hetkellä olevan Utran päiväkodissa?" Mediakasvatuksen koettiin tällä hetkellä olevan vähäistä tai aluillaan. Erään vastauksen mukaan "Lehtiä taidetaan tutkia lähinnä sanomalehtiweekilla, internetin ja pelien käyttöä ei ainakaan pienten ryhmässä juuri harjoitella, lapset osallistuvat kuvaamiseen." Kolmas kysymys oli "Mihin näistä teemoista haluaisit opinnäytetyöstäni vinkkejä?" Vinkkejä koettiin kaivattavan erityisesti kännyköiden ja tablettien, sekä Youtuben ja muiden sosiaalisten medioiden käyttöön. Neljäntenä kysymyksenä oli "Kaipaisitko vinkkien jaottelua ikäryhmittäin?" Kaikki vastasivat kyllä. Eräässä vastauksessa tätä oli perusteltu sanoin "media näyttäytyy eri tavoin eri-ikäisten elämässä".

Viides kysymys oli "Koetko kaipaavasi opastusta..." Tähän oli eniten rastitettu vaihtoehtoa "eri välineiden tekniikan oppimiseen (esim. tabletit)". Myös vaihtoehto "kasvatuskumppanuus kodin kanssa" sai rastin. Kuudes kysymys oli "Mihin mediakasvatuksen osa-alueisiin kaipaisit erityisesti vinkkejä/apua? Millaista?". Tässä kohdassa useammassa vastauksessa nousi esiin opastuksen tarve eri laitteiden käyttöön. Lisäksi mainittiin, että opastusta tarvittaisiin erilaisiin suosituksiin ja rajoituksiin, sekä kaivattiin hyödyllisiä materiaaleja (esim. oppimispelit, muu kehittävä media).

Kyselyn ja sen tulosten perusteella päätin, että tulen huomioimaan eri laitteiden käytön opastuksen vahvasti ja järjestämään aiheesta koulutuksen henkilökunnalle. Lisäksi tulosten perusteella keskityin antamaan erilaisia vinkkejä myös kriittiseen median lukutaitoon, sekä kasvatuskumppanuuteen kodin kanssa.

Kyselyn lisäksi täsmensin tavoitteita ja toivomuksia haastatteleamalla päiväkodin johtajaa. Haastattelussa esiin nousi osittain samat asiat, kuten käytännölliset vinkit älylaitteiden käyttöön. Haastattelun aikana kyselystä esiin nousseet ideat alkoivat myös jalostua jo konkreettisempaan muotoon, eli määrittelimme muun muassa, millainen opas ja millainen koulutuspäivä minun haluttiin pitävän.

Toiminnallisen osuuden suunnitelmavaiheessa lueskelin erilaisia oppaita mediakasvatuksesta ja mediakasvatuksellisista harjoituksista ja kaavailin, millaisen oppaan haluaisin itse tehdä. Samalla suunnittelin myös runkoa koulutustuokiolleni ja kasasin sitä varten listausta erilaisista hyödyllisistä verkkosivuista ja sovelluksista. Aluksi suunnittelimme päiväkodin johtajan kanssa, että olisin pitänyt mediakasvatustyöpajan/koulutuksen sekä Ollilan että Utran päiväkotien henkilökunnalle osana päiväkotien työpaja-muotoista työiltaa, mutta ajatus kariutui henkilökunnan aikataulullisten asioiden vuoksi, ja päädyimme ratkaisuun, että pidän koulutuksen vain Utran päiväkodin henkilökunnalle.

8.3 Toteutusvaihe

Kun suunnitelmani oli hyväksytty helmikuun lopussa 2018, pääsin aloittamaan varsinaisen toteutusvaiheen. Varsinaisessa toteutusvaiheessa on jo hyvin selvillä, mitä ja miten ollaan tekemässä. Tällöin korostuu oman työn johtaminen, eli esimerkiksi aikatauluista ja omasta jaksamisesta huolehtiminen. (Kettunen 2003, 142-143.)

Toimintatutkimus on syklinen prosessi, jossa yksi toimintatutkimuksen sykli pitää sisällään suunnittelun, toimeenpanon, havainnoinnin ja reflektoinnin. Sykliin liittyy aina myös tutkimus. (Kananen 2014, 12.) Toimintatutkimus vie nimensä mukaisesti tutkimuksen mukaan itse toimintaan niin, että toimija on itse mukana tutkimuksessa ja toiminnassa. Toiminta, tutkimus ja muutos toteutuvat kaikki samanaikaisesti. (Kananen 2014, 15.) Prosessini toteutusvaiheessa tämä näkyi siten, että tein samanaikaisesti sekä opinnäytetyöni toiminnallisia osuuksia että raporttia. Lisäksi tämä konkretisoitui prosessissa siten, että aluksi suunnittelemani toiminnalliset osiot synnyttivät vielä käytännössä tarpeen yhdelle uudelle toiminnalliselle osuudelle, eli oppaassa esittelemieni harjoitusten testaamiselle lapsiryhmän kanssa.

8.4 Projektin päättäminen

Projektin päätösvaiheeseen kuuluu omassa opinnäytetyöprosessinani koulutuksen pitäminen ja koostamani oppaan esittely päiväkodilla, palautteen kerääminen niistä sekä toiminnan ja tuotoksen arvioiminen.

Pidin koulutustuokion 21.3.18 Utran päiväkodilla, ja samalla esittelin jo valmistelemaani opasta. Keräsin palautetta koulutustuokiosta ja saadun palautteen perusteella koulutus koettiin konkreettiseksi, hyödylliseksi ja uusia ideoita antaneeksi. Valmiin, koulutustuokion sekä lasten ohjauksen pohjalta viimeistellyn oppaan toimitin Utran ja Ollilan päiväkodeille huhtikuun alussa. Pyysin henkilökuntaa antamaan oppaasta palautetta, mutta valitettavasti en saanut päiväkodeilta palautetta oppaan valmiista versiosta pyytämäni päivämäärään mennessä.

Arvioinnin kehittäminen on oleellinen osa pedagogista kehittämistä. Viime vuosina on painotettu laadun arviointia ja kehittämistä, minkä seurauksena arviointi on saanut laajemman ulottuvuuden laadunhallinnan osana. Arviointia voidaan tarkastella myös työn kehittämisen välineenä. Kehittävä tehtävä toteutuu, kun arviointi on sidottu tiiviisti kehittämiseen ja kun toiminnan kaikkia vaiheita arvioidaan. (Kupila 2004b, 5.) Vaikka arvioinnissa ei voida saavuttaa täyttä objektiivisuutta, luotettavuuteen tulee kuitenkin pyrkiä. Jotta arviointia voidaan pitää luotettavana, arviointiprosessissa tulee ottaa huomioon 1. kattavuus (arviointi on suoritettu läpi kaikkien toimintojen ja arvioinnissa on käytetty eri menetelmiä), 2. aika ja 3. yhteistyö. Arvioinnin eettisyyden tarkastelussa on kaksi päänäkökulmaa; arviointitoiminnan hyötyjen ja haittojen tarkastelu sekä siihen osallistuvien oikeudet. (Heikka, Hujala ja Turja 2009, 113; 115.)

Arvioinnissa käytin päiväkodilta saatua palautetta sekä omaa reflektiopäiväkirjaani. Keräsin päiväkotien henkilökunnalta koulutustuokion jälkeen sekä annettuani oppaan heille käyttöön palautetta sekä suullisesti että kirjallisesti. Saadun palautteen pohjalta voin arvioida omaa toimintaani ja prosessissa onnistumista.

Analyysi ei ole laadullisen tutkimuksen viimeinen vaihe, vaan koko tutkimusprosessin eri vaiheissa mukana oleva toiminta, joka ohjaa itsessään tutkimusprosessia ja tiedonkeruuta. (Kananen 2014, 21.) Projektin päätösvaihe ei näin ollen ole koskaan pelkästään loppuraportin kirjoittamista ja valmiin tuotoksen esittelyä, vaan projekti on

syytä päättää myös henkisesti. Yleensä projektityö tuottaa myös ajatuksia aiheen jatkokehittelystä, ja ne on syytä kirjata ylös tulevaa varten. (Kettunen 2003, 169-170.) Tämä näkyy myös omassa prosessissani, jossa koen tärkeäksi, että kirjaan jatkokehitysideat sekä tunnistan prosessissani kohdat, jotka olisin voinut tehdä toisin, mutta osaan myös päästää prosessista irti ja todeta sen valmiiksi sen ollessa sitä.

9 Toiminnallisten osioiden esittely

9.1 Koulutustuokio 21.3.18

Pidin päiväkodin johtajan kanssa sopimani henkilökunnan koulutuksen Utran päiväkodin päätalossa 21.3.18 kello 12-13. Koulutukseen osallistui neljä lastentarhanopettajaa Utran päiväkodista. Koulutuksen teemaksi olin valinnut päiväkodin johtajan haastattelun sekä tekemäni kyselyn perusteella, kuinka erilaisia älylaitteita voi pienellä vaivalla hyödyntää päiväkodin arjessa. Suunnittelemani harjoitteiden sekä teoriaosioiden lähteinä olivat Juha Herkmanin teos Kriittinen mediakasvatus, Reijo Kupiaisen ja Sara Sintosen teos Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus, MLL:n mediatehtäviä tunnetaitojen vahvistamiseen, MLL:n opas Media varhaiskasvatuksessa, Muffe ja kadonnut avain. Mediatehtäviä 3-8-vuotiaille sekä Sara Sintosen teos Median sylissä. Sovelsin harjoituksia myös oman tietotaitoni pohjalta.

Koulutusta varten olin valmistellut PowerPoint-esityksen sekä A4-liuskallisen mittaisen listauksen hyödyllisistä verkkosivuista, sovelluksista sekä oppimispelistä. Koulutuksen aluksi kysyin vielä kaikilta osallistujilta, kuinka paljon he käyttävät erilaisia älylaitteita sekä vapaalla että työssä, ja mihin he mediakasvatuksen saralla erityisesti kaipaisivat vinkkejä. Yleisin linjaus oli, että älylaitteet ovat tuttuja ja vapaa-ajalla paljonkin käytössä, mutta päiväkotityössä niitä käytetään lähinnä kuvien ottamiseen, muutamiin opetuspeleihin, musiikin kuunteluun sekä satunnaisesti tiedon etsimiseen. Vinkkejä kaivattiin muun muassa erilaisten sovellusten käyttöön.

Seuraavaksi esittelin lyhyesti mediakasvatuksen käsitettä ja sen pääpointteja. Esittelykierroksen jälkeen minulla oli sellainen tunne, että mediakasvatus ja sen merkitys esimerkiksi uuden vasun kannalta on osallistujille jo melko tuttua, joten pidin osion

lyhyenä ja napakkana. Lisäksi esittelin yhden dian verran pedagogista dokumentointia, sillä kerroin koulutuksessakin sen limittyvän mediakasvatukseen mm. siten, kuinka esimerkiksi arjesta otettuja valokuvia voidaan hyödyntää paremmin ja tehdä niiden kautta arkea näkyväksi lasten huoltajille. Tämän jälkeen siirryin esittelemään erilaisia käytännönharjoituksia, joissa älylaitteita voidaan hyödyntää päiväkodin arjessa.

Harjoitteissa kävimme läpi kuvasuunnistuksen, äänitteiden tekemisen, päiväkodin arjen dokumentoinnin ”vloggaamalla” tai ottamalla kuvia esim. pelottavasta, tylsästä tai parhaasta paikasta päiväkodissa. Etenimme koko koulutuksen keskustelevalle otteelle, joten minut sai keskeyttää ja kertoa omia ajatuksiaan ja ideoitaan vapaasti. Koin tämän osion erityisen hedelmälliseksi myös omalta kantiltani, sillä sain siitä paljon ideoita, kuinka voin varioida erilaisia mediakasvatuksellisia harjoituksia myös omassa tulevassa työssäni.

Lopuksi kävimme vielä läpi linkkistausta ja testasimme kaikki iPadeilla erilaisia sovelluksia ja niiden käyttöä. Harjoittelimme kirjan tekemistä Book Creator-sovelluksella, Do Ink -sovellusta sekä kuvien ja videoiden muokkausta Puppet Edu -sovelluksella. Tavoitteena oli, että en itse vain näytä yhdeltä laitteelta jonkin sovelluksen käyttöä, vaan kaikki osallistujat pääsivät itse testaamaan sovelluksia, sekä vertaisopettamaan kollegaa, jos sovelluksen käyttö oli jo tuttua.

Tuokion lopuksi pyysin koulutukseen osallistuneita lastentarhanopettajia antamaan minulle palautetta koulutuksesta, esittelemistäni esimerkkiharjoituksista sekä linkkivinkeistä. Pyysin heitä antamaan palautetta vapaamuotoisesti sekä suullisesti että kirjallisesti nimettömänä. Saamani palautteen mukaan osallistujat kokivat saaneensa koulutuksestani paljon ideoita, joista osa oli jo entuudestaan tuttuja ja osa oli heille uusia. Linkkivinkkini saivat kehuja. Opastusta kehitettiin selkeäksi ja johdonmukaiseksi. Eräs osallistuja kiitteli, että konkreettinen tekeminen ja eri sovellusten kokeileminen olivat hyödyllisiä ja antoivat itselle varmuutta mediakasvatuksen toteuttamiseen.

Arvioisin, että nyt koulutus jäi lyhyen ajan vuoksi hieman pintaraapaisuksi, ja aiheen tiimoilta olisi voinut järjestää pidemmän tai vaihtoehtoisesti toisen koulutuksen henkilökunnalle. Lisäksi olisi ollut mukavaa, että tilaisuuteen olisi päässyt mukaan myös

Ollilan päiväkodin henkilökuntaa, tai olisin voinut käydä pitämässä heille vastaavan tuokion, mutta aikataulut eivät käyneet yksiin.

9.2 Lasten ohjaaminen 29.3.18

Pidettyäni koulutustuokion henkilökunnalle keskustelimme vielä henkilökunnan kanssa, onko heillä tarvetta ja kiinnostusta, jos ohjaisin mediakasvatuksellisia harjoitteita päiväkodin lapsille. Lastentarhanopettajat innostuivat ajatuksesta heti, ja sovimme Revontulten ryhmän lastentarhan opettajan kanssa, että tulen ohjaamaan mediakasvatuksellisia harjoitteita 2-3-vuotiaille lapsille 29.3.18. Valitsin ohjaustuokioon kohderyhmäksi tämän ikäiset lapset, sillä minulla ei ole vielä niin paljon kokemusta mediakasvatuksellisten harjoitteiden ohjaamisesta alle kolmevuotiaiden kanssa.

Valitsin harjoituksiksi äänikokeilut, kuunnelman/äänisadun tekemisen sekä tunneselfieiden ottamisen. Valitsin kyseiset harjoitukset, sillä arvioin niiden onnistuvan myös pienten kanssa sekä en ollut aiemmin ohjannut kyseisiä tai vastaavia harjoituksia minkään lapsiryhmän kanssa. Myös tila vaikutti harjoitusten valintaan. Tiesin, että työskentelemme lasten kanssa henkilökunnan kahvihuoneessa, joten tilaa ei ollut käytettävissä kovin paljon ja esimerkiksi askarteluja olisi ollut haastavaa toteuttaa siellä. Suunnittelemani harjoitteiden lähteinä olivat MLL:n mediatehtäviä tunnetaitojen vahvistamiseen, MLL:n opas Media varhaiskasvatuksessa sekä Muffe ja kadonnut avain. Mediatehtäviä 3-8-vuotiaille. Sovelsin harjoituksia myös oman tietotaitoni pohjalta.

Ohjattavaksi valikoitui kolme 2-3-vuotiasta poikaa. Aloitimme ohjauskerran tekemällä äänikokeiluja, eli teimme erilaisia ääniä omalla keholla sekä huonekaluilla (esim. taputus, nauru ja tuolin rummuttaminen). Äänet tallennettiin puhelimen nauhuriin ja sitten kuunneltiin yhdessä. Lapsista oman äänen kuunteleminen oli jännittävää ja kiinnostavaa, ja harjoitus toimi hyvin lämmittelyharjoituksena.

Toisena harjoituksena teimme äänisadun/kuunnelman. Olin etsinyt valmiiksi pienen tarinan Robo-robotista, joka herää yöllä eloon ja leikkii yhdessä omistajansa kanssa. Luin tarinaa, ja aina sopivissa kohdissa mietimme, millainen ääni esimerkiksi robotista

tai askelista voisi tulla. Teimme äänet ja tallensimme ne. Tarkoituksena olisi ollut vielä kuunnella koko tarina ääniefekteineen. Tässä kohdassa lapset olivat kuitenkin innokkaampia vain painamaan äänityksen pois päältä, joten päätin, että teemmekin äänisadun ilman tallennusta. Koska emme enää nauhoittaneet ääniä, kannustin lapsia myös hieman eläytymään tarinaan ja esittämään tarinan edetessä robottia, pikkupoikaa jne. Myös tämä oli lapsista mieluista.

Ääniharjoitusten jälkeen otimme tunne-selfieitä. Pyysin lapsia esittämään jotain tunnetta, ja ottamaan kuvan itsestään. Sanallinen ohjeistus oli heille vielä ehkä vaikea, joten päätin näyttää esimerkkiä ja otin itse kuvan itsestäni esimerkiksi vihaisena, surullisena ja ihmettelevänä. Pian myös lapset hoksasivat idean ja ottivat kuvia itsestään ja myös toisistaan.

Koska kuvaaminen oli lapsista mieleistä, päätin testata heidän kanssaan vielä ns.efektikuvien ottamisen Photo Booth -sovelluksella. Otimme kuvia esimerkiksi peili-, lämpökamera- ja röntgen-efekteillä. Varsinkin röntgen-efektillä kuvaaminen oli lapsista jännittävää, jopa hieman pelottavaa. Siksi keskustelimme heidän kanssaan siitä, miten jokin asia voi näyttää kuvassa pelottavalta, mutta ei oikeasti ole sitä, ja että kuva ei aina kerro totuutta siitä, miten asiat ovat.

Tuokion päätteeksi siirryimme lasten oman ryhmän tiloihin. Lapset halusivat esitellä lastentarhanopettajalle ottamansa kuvat ja samalla kävimme läpi, mitä olimme tehneet. Tässä yhteydessä lapset saivat kertoa, mitä he olivat pitäneet eri harjoituksista. Varsinkin kuvien ottaminen sekä äänikokeilut olivat heistä mieleisiä. Lastentarhanopettaja pohtikin, pitäisikö heidän tehdä äänityksiä koko ryhmän voimin.

9.3 Oppaan kokoaminen ja valmis opas

Kohderyhmän täsmällinen määrittäminen on yksi tärkeä asia toiminnallisessa opinnäytetyössä, sillä lopputuotteen sisällön ratkaisee, millaiselle ryhmälle se on suunniteltu. Kohderyhmä rajaa mahdollisten valintojen joukon ja auttaa valitsemaan perustellusti sopivimman sisällön. Sisällön rajaamisen avulla opinnäytetyö myös pysyy opinnäytetyölle tarkoitetussa laajuudessa. (Vilkkä ja Airaksinen 2004, 40.) Valmistellessani opasta (sekä koulutusta) päiväkotien henkilökunnalle minun täytyi pitää kirkkaana mielessä, että he ovat kohderyhmäni, ja valmistaa sisältö vastaamaan heidän toiveitaan.

Aloitin taustatyön tekemisen opasta varten jo opinnäytetyöni suunnitelmavaiheessa. Etsiessäni suunnitelmavaiheessa teorialähteitä silmäilin ja keräilin jo mahdollisia hyviä lähteitä harjoitusten koostamiseen. Toden teolla pääsin kokoamaan opasta, kun suunnitelma oli hyväksytty ja olin neuvotellut toimeksiantajan kanssa, millaista opasta minulta toivotaan.

Päädyimme yhdessä toimeksiantajan kanssa sellaiseen ajatukseen, että kerään oppaaseen lyhyesti perustietoa mediakasvatuksesta, vinkkejä hyödyllisistä sivustoista, opetuspeleistä ja sovelluksista sekä erilaisia mediakasvatuksellisia harjoituksia.

Oppaan harjoituksista minulla on jo ennen oppariprosessia kokemusta muun muassa satu-uutisten tekemisestä ja kollaasityöskentelystä, ja päätin hyödyntää näitä hyväksi havaitsemiani harjoituksia opasta koostaessani. Lisäksi etsin hyödyllisiä harjoituksia erilaisista kirjoista ja nettilähteistä, ja muokkailin tarvittaessa harjoituksia näiden päiväkotien tarpeisiin sopiviksi.

Päätin taittaa oppaan Scribus-ohjelmalla, sillä sen käyttö tuli minulle tutuksi, kun valmistin Utran päiväkodille esitteen syventävän harjoitteluni kehittämistehtävänä. Ohjelman etuina ovat sen ilmaisuus ja helppokäyttöisyys. Oppaan kuvitukseen pohdin käyttäväni joko jonkin ilmaisen kuvapankin kuvia tai ottamalla kuvitukseen tarvittavat valokuvat itse. Päädyin kuvittamaan oppaan Pixabaysta löytyvillä valokuvilla. Päädyin tähän ratkaisuun, koska kuvapankista löytyi niin hyvin oppaaseeni sopivia kuvia.

Viimeistelin oppaan ja sen taiton, kun olin pitänyt Utran päiväkodilla sekä koulutuksen henkilökunnalle että ohjaustuokion lapsiryhmälle. Toimitin valmiin oppaan huhtikuun alussa päiväkotien johtajalle ja pyysin heiltä palautetta siitä. Valitettavasti en saanut palautetta oppaasta pyytämäni päivämäärään mennessä, mutta aion pyytää palautetta vielä uudemman kerran, sillä saadun palautteen perusteella voin vielä muokata opasta.

10 Opinnäytetyön arviointi

10.1 Tavoitteen toteutuminen

Tulosten arviointivaiheessa verrataan tuloksia asetettuihin tavoitteisiin ja todetaan toiminnan onnistumisen aste (Kananen 2014, 53). Tutkimuksen reliabiliteettia voidaan arvioida seuraavilla kriteereillä: 1.aineiston riittävyys, 2.analyysin kattavuus ja 3.analyysin arvioitavuus ja toistettavuus. Toimintatutkimuksen tulosten luotettavuuden lähtökohtana on aina tulosten, menetelmien ja tiedonkeruun riittävän tarkka dokumentaatio. Tutkimustulosten voidaan katsoa pätevän vain tapaukseen, jota se käsitteli. Näin ollen siirrettävyyttä ei voida soveltaa toimintatutkimuksessa kovin hyvin. (Kananen 2014, 131; 134-135.)

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tukea Utran ja Ollilan päiväkotien henkilökuntaa toteuttamaan mediakasvatusta. Tavoitteena oli tarjota heille medioihin ja niiden käyttöön liittyvää tietoa ja uusia ideoita mediakasvatukseen toteuttamiseen, sekä laajentaa näkökulmaa, mikä kaikki on mediakasvatusta.

Järjestämäni koulutustuokio, lapsiryhmän ohjaaminen sekä opas toimivat opinnäyteprosessissani sekä menetelminä että välineinä tavoitteen saavuttamiseksi. Utran päiväkodin henkilökunta osallistui aktiivisesti opinnäytetyöprosessini eri vaiheisiin (suunnittelu, toteutus ja arviointi) sekä toiminnallisiin osuuksiin päiväkodilla (koulutus ja lasten ohjaaminen).

Keräsin palautetta Utran päiväkodin henkilökunnalta kaikista toiminnallisista osuuksista. Koulutustuokion päätteeksi keräsin palautetta sekä suullisesti että kirjallisesti. Saamani palautteen mukaan osallistujat kokivat saaneensa koulutuksestani paljon ideoita. Linkkivinkkini saivat kehuja. Koulutuksen koettiin olleen konkreettinen, selkeä ja hyödyllinen, ja sen koettiin itselle varmuutta mediakasvatuksen toteuttamiseen. Lasten ohjaamisesta kysyin palautetta sekä lapsilta itseltään että lastentarhanopettaja Mustoselta, joka toimi tilanteessa taustalla minun ohjatessa aktiivisesti. Varsinkin kuvien ottaminen sekä äänikokeilut olivat lapista mieleisiä, ja he kertoivat pitäneensä tuokiostamme. Myös Mustonen arvioi kerran olleen onnistunut, ja sanoi, että he voisivat toteuttaa myös muiden ryhmäläisten kanssa samantyyppisiä harjoituksia.

Yksi aspekti tavoitteen saavuttamisen arviointiin on reflektio. Reflektion tavoitteena on tulla tietoisiksi toiminnan itsestään selvistä päämääristä ja niistä tulkinta- ja toimintaskemoista, joiden avulla toimintaa ohjataan. Toiminnan kuvauksen jälkeen on tärkeää päästä seuraavalle tasolle, ja vastata kysymykseen miksi? Reflektio voikin tuoda esille sellaista tietoisuutta, joka aiemmin ei ole ollut kohdistetusti läsnä. Toimintatutkimuksessa reflektion on myös syytä laajentua itsen tarkastelusta toiminnan syiden etsimiseen. (Moilanen 1999, 102-103.)

10.2 Tuotoksen arviointi

Mediakasvatuksesta on tehty jonkin verran oppaita päiväkotien käyttöön. Yhtenä keskeisenä erona muihin oppaisiin on, että olen omassa oppaassani tuonut esille myös sellaisia harjoituksia, joita voidaan käyttää myös aivan pienten lasten kanssa. Muita oppaita selatessa myös huomaa, kuinka äkkiä mediat ja niiden käyttö ovat viime vuosina muuttuneet, ja siksi esimerkiksi kymmenen tai viisikin vuotta vanha opas tuntuu helposti todella vanhalta. Oman oppaani etuihin onkin laskettava, että se edustaa tämän päivän mediamaisemaa ja sen harjoitukset ovat nykyaikaisia.

Pyrin tekemään oppaastani mahdollisimman käytännöllisen ja helppolukuisen muun muassa tekemällä 16-sivuisen, napakan paketin. Taitollisesti halusin helpottaa käytettävyyttä muun muassa taittamalla saman aihealueen tehtävät aina samalle aukeamalle. Suosin taitossa selkeää, melko pelkistettyä tyyliä, ja pyrin taittamaan sivuille kuvia ja tekstiä sopivassa suhteessa, jotta lukeminen ei käy raskaaksi.

Pyysin henkilökuntaa antamaan valmiista oppaasta palautetta, jonka pohjalta voisin vielä tarvittaessa muokata opasta. En kuitenkaan saanut pyynnöstäni huolimatta mitään laajempaa palautetta työstäni, mutta toimeksiantajan arviointilausunnossa päiväkodin johtaja kirjoitti oppaan olevan henkilökunnan mielestä hyvin suunniteltu ja toteutettu. Arvioinnin mukaan materiaali tukee hienosti varhaiskasvatuksen mediakasvatusta.

11 Pohdinta

11.1 Johtopäätökset

Pidettyäni koulutustuokion Utran päiväkodin henkilökunnalle koen, että koulutus oli heille hyödyllinen. Koulutuksen keskustelevan luonteen vuoksi sain tilaisuudessa vahvasti käsityksen, että vaikka älylaitteita käytettäisiinkin vapaalla sujuvasti, niiden käyttö on päiväkodin arjessa vielä satunnaista ja pinnallista. Kuten teoriaosuudessa kirjoitin, digilaitteiden käyttö ja mediakasvatuksen toteutus tuntui herättävän osittain jännitystä ja epäuskoa omiin kykyihin. Lisäksi henkilökunta tuntui kaipaavan rohkaisua siihen, että he osaavat kyllä antaa lapsille mediakasvatusta. Koen, että koulutus antoi heille juuri rohkaisua, vahvisti teknisiä taitoja sekä antoi uusia ideoita arkeen. Kaiken kaikkiaan koen koulutuksen vahvistaneen henkilökunnan tietoisuutta mediakasvattajina.

Mediakasvatuksellisten harjoitusten ohjaaminen lapsille toi vahvasti esiin, että media ja erilaiset laitteet, kuten älypuhelin ja tabletti, kiinnostavat pieniäkin lapsia suuresti. Ohjaustuokiossa nousi hyvin esiin, että jo 2-3-vuotiaat lapset ovat teknisesti melko taitavia älylaitteiden käyttäjiä; ohjaustuokiossa lapset tiesivät muun muassa, että tabletilla voisi katsella Youtubesta videoita ja kuinka älylaitteilla otetaan valokuvia. Sen sijaan ohjauksessa tuli hyvin ilmi, että vaikka lapset voivat olla teknisesti taitavia laitteiden käyttäjiä, he tarvitsevat kasvattajan tukea ja apua merkitysten tutkimiseen.

Opasta kootessani johtopäätökseksi tuli, kuinka moninaista mediakasvatus onkaan ja miten monella eri tavalla sitä voidaan toteuttaa, myös aivan pienten lasten kanssa. Tärkeintä mediakasvatuksellisia harjoitteita ja tuokioita suunniteltaessa on muokata ne

aina lasten ikä- ja taitotasoon sopivaksi. Mediakasvatuksellisissa harjoituksissa tärkeää on myös kytkeä ne lasten mediamaailmaan. Lasten mediamaailmasta tutut hahmot esimerkiksi askartelumallissa tai värityskuvassa voivat innostaa myös vähemmän innokkaita askartelijoita harjoittamaan kädentaitojaan.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöni toiminnallisista osioista saamaani tulokset tukevat mediakasvatuksen määritelmää siitä, että mediakasvatus on aina tavoitteellista vuorovaikutusta kasvattajan, lapsen ja median välillä. Ei riitä, että päiväkodissa esimerkiksi kuvattaisiin ahkerasti tai että lapset saisivat katsella videoita tai pelaila opettavaisiakin pelejä tabletilla. Rinnalle tarvitaan kasvattajaa, jonka kanssa voidaan keskustella medioiden käytöstä, niiden sisällöistä, ja sitä kautta rakentaa omaa polkua mediamaailmassa, kriittisenä, monipuolisena ja osaavana mediankäyttäjänä.

Toimeksiantajan toiveena toiminnalliselle osuudelleni oli saada konkreettista opastusta älylaitteiden käyttöön, saada vinkkejä kriittisen (media)lukutaidon opettamiseen sekä vinkkejä hyödyllisistä sivustoista, sovelluksista ja opetuspeleistä. Kun peilaan saamaani palautetta sekä reflektiopäiväkirjaan tekemiäni merkintöjä toimeksiantajan toiveisiin, koen että saavutin toiminnallisella osuudella sille asetetut tavoitteet.

11.2 Luotettavuus ja eettisyys

Lastentarhanopettajan ammattietiikan kulmakivet ovat opettajan ammattietiikka (OAJ), YK:n Ihmisoikeuksien julistus, Lapsen oikeuksien sopimus ja Suomen perustuslain perusoikeusluku. Lisäksi valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteuttamista. Vaikka ammatillista toimintaa ohjataan laeilla, asetuksilla ja muulla sääntelyllä, ammattietiikka ei perustu ensisijaisesti pakkoon tai ulkopuoliseen kontrolliin. Lastentarhanopettajan ammattietiikan tarkoituksena on toimia ohjenuorana varhaiskasvatuksen erilaisissa tehtävissä työskenteleville ammattilaisille. Ammatillisen toiminnan vastuullisuus perustuu alan erityistietoon ja ammattitaitoon sekä työn arvo- ja normipohjaan. Huonoa ammattitaitoa ei voi kompensoida hyvillä eettisillä periaatteilla eikä päinvastoin. Tämän vuoksi on tärkeää kehittää ja ylläpitää omaa ammattitaitoa. (Lastentarhaopettajaliitto 2005.) Koska toteutin opinnäytetyöni varhaiskasvatuksen kentällä, on mielestäni tärkeää noudattaa tätä ammattietiikkaa myös omassa opinnäytetyön prosessissa.

Tutkimusetiikka kulkee mukana koko tutkimusprosessin ajan ideoinnista raportointiin. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkijan tulee noudattaa eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan tutkija osoittaa tehdyllä tutkimuksellaan tutkimusmenetelmien, tiedonhankinnan ja tutkimustulosten johdonmukaista hallintaa. Tutkimustulosten on täytettävä tieteelliselle tutkimukselle asetetut vaatimukset, eli tuotettava uutta tietoa tai osoitettava, miten vanhaa tietoa voidaan hyödyntää uudella tavalla. Tutkijan on noudatettava rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustyössä ja tulosten esittämisessä. Hyvä tieteellinen käytäntö edellyttää myös, että pienikin tutkimus on suunniteltava, toteutettava ja raportoitava laadukkaasti. Tutkimuksen tulee myös noudattaa tutkimuksen avoimuutta ja kontrolloitavuutta. (Vilkkä 2015, 41-42; 45-46.)

Nämä tutkimusetiikan yleiset piirteet ovat ohjanneet myös minun opinnäytetyöprosessiani ja olen ottanut ne huomioon prosessin kaikissa vaiheissa. Tutkimuseettisyys näkyi opinnäytetyössäni muun muassa tutkimusluvan hankkimisena sekä huolellisina lähdeviitteinä. Kohdatessani sekä päiväkodin lapsia että aikuisia noudatin ammattieettisiä periaatteita. Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt tekemään kaikki tulkinnat saamani palautteen sekä omien havaintojeni perusteella. Olen pyrkinyt raportoimaan kaikki opinnäytetyöprosessin vaiheet mahdollisimman huolellisesti ja tekemäni ratkaisut hyvin perustellen. Koostamani oppaan ja sen harjoitusten avulla mediakasvatusta pystyy toteuttamaan myös muissakin päiväkodeissa.

Laadullisen tutkimuksen arvioinnissa huomiota kiinnitetään yleistämiseen (tulkinnasta, ei koskaan tutkimusaineistosta tehty väite, eettinen periaate tai yleinen kuvaus), tutkimuksen luotettavuuteen (tutkimuskohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia eikä teorianmuodostukseen ole vaikuttaneet epäolennaiset tai satunnaiset tekijät) sekä toistettavuus (tutkijan on pystyttävä perustelemaan menettelynsä uskottavasti, mutta toinen tutkija voi silti päätyä erilaiseen tulokseen ilman että sitä on pidettävä tutkimuksen heikkoutena). (Vilkkä 2015, 195-197.) Toimintatutkimus kohdistuu aina yksittäiseen tapaukseen ja tutkimuksen tulokset pätevät vain tämän tapauksen suhteen (Kananen 2014, 11).

Tutkimusta arvioitaessa korostuu tutkimustekstin rooli, sillä lukijat arvioivat tutkimuksia tutkimustekstissä esitettyjen kuvausten, väitteiden ja selitysten, perustelujen ja niiden totuudenmukaisuuden perusteella. Tutkimustekstillä tulee olla arvioiva, kriittinen ja argumentoiva ote. (Vilkkä 2015, 199; 205.)

11.3 Oman oppimisen ja ammatillisen kasvun pohdinta

Syksyllä 2017 alkanut opinnäytetyön prosessi on ollut monivaiheinen ja opettanut minulle paljon. Olen tehnyt filosofian maisterin tutkintoni lopputyönä pro gradu -tutkielman, joten tutkimusprosessi ja esimerkiksi lähdeviittauksiin liittyvät eettiset seikat olivat minulle entuudestaan tuttuja. Halusin valita toiminnallisen opinnäytetyön juuri oppiakseni uutta myös sellaisesta prosessista, ja koen, että valinta oli onnistunut. Prosessin aikana olen saanut käytännön harjoitusta muun muassa aikatauluttamisesta, projektityön tekemisestä sekä osallistamisen menetelmistä. Harjoitusten ohjaaminen lapsiryhmälle kehitti myös ryhmänohjaustaitojani.

Toiminnallisen opinnäytetyön avulla pystyy luomaan yhteyksiä työelämään sekä syventämään tietoja ja taitoja itseä kiinnostavasta aiheesta (Vilkkä ja Airaksinen 2004, 16-17). Työelämästä saatu aihe tukee myös ammatillista kasvuani, sekä auttaa ratkaisemaan työelämälähtöistä ja käytännönläheistä ongelmaa. Tämä auttoi minua motivoitumaan opinnäytetyöprosessiin, sekä auttoi niin sanotusti luomaan suhteita työelämän puolelle.

Olen aiemmassa tutkinnossani opiskellut pitkänä sivuaineena mediakulttuuria ja viestintää sekä työskennellyt toimittajana, tiedottajana ja copywriterina, joten mediamaailma ja sen tuntemus olivat minulle entuudestaan tuttuja jo aihetta valittaessa. Kuitenkin opinnäytetyöprosessin aikana oivalsin, että tietämykseni mediakasvatuksesta, varsinkin varhaiskasvatuksessa, oli vielä melko ohkaista, joten aiheeseen perehtyminen on tuonut minulle paljon uutta tietoa mediakasvatuksesta. Ymmärrän nyt, kuinka moninaista mediakasvatus on, kuinka monella eri tavalla sitä voidaan toteuttaa ja kuinka isoa roolia mediat näyttävät lasten arjessa.

Opinnäytetyötä tehdessä olen kaiken kaikkiaan saanut hyödyntää sosionomin koulutuksessa saamiani tietotaitoja. Varhaiskasvatuksen puolelle tehty opinnäytetyö on myös omalta osaltaan vahvistanut omaa ammatti-identiteettiäni paitsi sosionomina, niin ennen kaikkea lastentarhanopettajana. Koen, että mediakasvatuksesta tekemäni opinnäytetyö ja mediakasvatuksellinen osaamiseni ovat valttikorttejani työskennellessäni lastentarhanopettajana, ja voin jakaa tätä osaamistani tulevassa työpaikassani.

11.4 Ideoita jatkotutkimusta varten

Mediakasvatus on aiheena varsin ajankohtainen muun muassa uuden vasun myötä, mutta aihe tuntuu olevan vielä hieman lapsenkengissä useammassakin päiväkodissa. Uskonkin, että ylipäänsä tietotaidon kartuttaminen mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa olisi tarpeen monissa päiväkodeissa.

Jatkossa voin hyödyntää opinnäytetyötäni työskennellessäni päiväkodissa ja suunnitellessani ohjelmaa omalle ryhmälleni. Voisin mahdollisesti myös pitää jonkinlaisia koulutuksia ja teemapäiviä asian tiimoilta varhaiskasvattajille. Uskoisin, että varsinkin perhepäivähoitajat voisivat hyötyä tällaisesta koulutustuokiosta, samoin kuin oppaastani. Yksi jatkotutkimusidea olisi tehdä tutkimusta siitä, millaista mediakasvatuksellista osaamista perhepäivähoitajilla on tällä hetkellä ja pohtia, millä tavoin niitä voitaisiin vielä kehittää.

Yksi jatkotutkimusidea voisi liittyä mediakasvatuskumppanuuteen lasten vanhempien kanssa. Olisi mielenkiintoista selvittää, miten vanhemmat kokevat suhteen mediakasvatukseen ja lasten medioiden käyttöön, ja mihin kaivattaisiin apua. Aiheen tiimoilta voisi järjestää esimerkiksi vanhempainiltoja.

Koska (lasten) mediamaailma muuttuu kiivaalla vauhdilla koko ajan, nyt tekemäni opas ja sen harjoitukset eivät kestä aikaa kovin montaa vuotta, ennen kuin ovat jo vanhentuneita. Siksi yksi jatkokehitysidea on oppaan päivittäminen muutaman vuoden kuluttua. Esimerkiksi virtuaalitodellisuudessa seikkailu pelimaailmassa on tekemässä kovasti tuloaan, ja mikäli virtuaalilasit ja ne päässä pelaaminen yleistyvät kovasti, voisi yksi jatkokehitysidea liittyä virtuaalitodellisuudesta ja sen hyötyjen ja haittojen käsittelyyn mediakasvatuksellisin keinoin.

Lähteet

- Aaltola, Juhani ja Syrjälä, Leena 1999. Tiede, toiminta ja vaikuttaminen. Teoksessa Heikkinen, Hannu, Huttunen, Rauno ja Moilanen, Pentti. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus. 11-23.
- Atjonen, Päivi 2015. Kehittävä arviointi kasvatusalalla. Tampere: Suomen yliopistopaino.
- Granfelt (toim.). 1993. Monisärmäinen sosiaalityö. Helsinki: WSOY.
- Haapaniemi, Rauno ja Raina, Liisa 2014. Rakenna oppiva ryhmä. Pedagogisen viihtymisen käsikirja. Juva: PS-Kustannus.
- Heikka, Johanna, Hujala, Eeva ja Turja, Leena. 2009. Arvioinnista opiksi. Havainnointi, arviointi ja suunnittelu varhaispedagogiikassa. Printel: Vantaa.
- Herkman, Juha. 2007. Kriittinen mediakasvatus. Keuruu: Otava.
- Joensuun seudun varhaiskasvatussuunnitelma 2017.
- Joensuun kaupunki 2017a. Utran päiväkotit. <http://www.joensuu.fi/utranpaivakoti> 23.3.2018.
- Joensuun kaupunki 2017b. Ollilan päiväkotit. <http://www.joensuu.fi/ollilanpaivakoti> 23.3.2018.
- Kananen, Jorma. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetynä? Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy.
- Kangas, Sonja. 2007. Mäkin haluan! Pelit luovuuden pelikenttänä. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2– Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 49–55.
- Kiviniemi, Kari 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä projektina. Teoksessa Heikkinen, Hannu, Huttunen, Rauno ja Moilanen, Pentti. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus. 63-85.
- Kettunen, Sami. 2003. Onnistu projektissa. Juva: WSOY.
- Kupiainen, Reijo ja Sintonen, Sara. 2009. Medialukutaidot, osallisuus, mediakasvatus. Helsinki: Palmenia.
- Kupila, Päivi. 2004a. Arviointi yhteisöllisenä toimintana. Teoksessa Kupila, Päivi (toim.). Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi. 113-124.
- Kupila, Päivi. 2004b. Arviointia varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Kupila, Päivi (toim.). Arvioidaan yhdessä. Näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Tammi. 4-5.
- Lahikainen, Anja Riitta 2015. Media lapsiperheen sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta, Mälkiä, Tiina ja Repo, Katja (toim.) Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 15-39.
- Lastentarhanopettajaliitto 2005. Lastentarhanopettajan ammattietiikka. <http://www.lastentarha.fi/cs/ltol/Ammattietiikka> 6.4.2018.
- Lehtikangas, Annukka ja Mulari, Heta 2016. ”Mä en oo kattonut mut mä vaan tiän ne”. Havainnointi, medialeikit ja eronteot päiväkodissa. Teoksessa Mulari, Heta (toim.). Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Helsinki: Unigrafia. 21-44.
- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2017. Lapsen kasvu ja kehitys. <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/> 13.4.2018.
- Moilanen, Pentti 1999. Piilevä tieto ja reflektio. Teoksessa Heikkinen, Hannu, Huttunen, Rauno ja Moilanen, Pentti. Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: Atena kustannus. 85-110.

- Mulari, Heta 2016. Johdanto. Teoksessa Mulari, Heta (toim.). Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Helsinki: Unigrafia. 9-20.
- Mustonen, Anu. 2006. Mediasta se pienikin ponnistaa. Teoksessa Niinistö, H. & Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 16–20.
- Niinistö, Hanna. 2010. Media haastaa kasvattajan pelikentälle. Teoksessa Pentikäinen, A., Ruhala, A., Niinistö, H., Olkkonen, R. & Ruddock, E. (toim.) Mediametkaa! Osa 4 – Kaikki peliin. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 53-59.
- Niinistö, Hanna ja Sintonen, Sara. 2007. Mä keksin! Tehdään yhdessä mediakulttuuria. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2–Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 24–30.
- Niinistö, H., Ruhala, A., Henriksson, A. & Pentikäinen, L. 2006. Mediakasvatus -Arjen reikäleipää. Teoksessa Niinistö, H. & Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 7–14.
- Opetushallitus 2017. Varhaiskasvatus.
http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus_24.1.2018.
- Pentikäinen, Leena, Ruhala, Anu ja Niinistö, Hanna. 2007. Mediakasvatuksen alkupoluilla – suunnittelun ja työskentelyn lähtökohtia. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2–Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry. 100–115.
- Repo, Katja ja Nätti, Jouko 2015. Lapset ja nuoret yksin ja yhdessä median parissa. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta, Mälkiä, Tiina ja Repo, Katja (toim.). Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino. 108-138.
- Reunamo, Jyrki, Söderqvist Heli ja Tanner Kaija. 2014. Tietotekniikka ja mediakasvatus. Teoksessa Reunamo, Jyrki (toim.) Varhaiskasvatuksen kehittäminen. Kehitystehtäviä ja ratkaisumalleja. Juva: PS-kustannus. 162-182.
- Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa 2005a. Tutkimushaastattelu ja vuorovaikutus. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 22-56.
- Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa 2005b. Johdanto. Teoksessa Ruusuvuori, Johanna ja Tiittula, Liisa. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta Vastapaino. 9-21.
- Saaranen-Kauppinen, Anita ja Puusniekka, Anna. 2006. Laadullinen tutkimus ja tieteellinen kirjoittaminen.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L4.html> 5.1.2018.
- Sintonen, Sara. 2002. Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Finn Lectura.
- Sommers-Piironen, Johanna ja Hemilä, Heli. 2016. Oivalluksia eskarista! Varhaispedagogiikan kehittämistä lasten mediasuhteiden näkökulmasta. Teoksessa Mulari, Heta (toim.). Solmukohtia. Näkökulmia lasten mediakulttuurien tutkimusmenetelmiin ja mediakasvatukseen. Helsinki: Unigrafia. 45-54.
- Vilka, Hanna ja Airaksinen, Tiina. 2004. Toiminnallinen oppinäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Vilka, Hanna. 2015. Tutki ja kehitä. Juva: PS-kustannus.
- Varhaiskasvatuslaki



OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS
Tämä sopimus soveltuu käytettäväksi ainoastaan sellaisten opinnäytetöiden yhteydessä,
joita ei toteuteta ammattikorkeakoulun ulkopuolisen rahoituksen hankkeessa.

Toimeksiantaja	Nimi (esim. yritys) JOENSUUN KAUPUNKI Yhteystiedot (yhteyshenkilö, puhelin, sähköposti) Mia Gröhn 050 913 2957 mia.grohn@jns.fi	
	Työn aihe MEDIKASVATUS PÄIVÄKODISSA	
Tekijä	Nimi KATJA PENTTINEN	Opiskelijanumero 1501274
	Katuosoite [REDACTED]	80170 Joensuu
	Puhelin [REDACTED]	Sähköpostiosoite katja.penttinen@edu.karelia.fi
	Suoritettava tutkinto Sosionomi	Ryhmätunnus STSAK16A
Karelia-amk	Yhteyshenkilön nimi (Ohjaaja) Antti Raekorpi	Tehtävänimike OPETTAJA
	Toimipaikka ja osoite Karelia AMK Tikkarinne 9 80200 Joensuu	
	Puhelin 050 465 2293	Sähköpostiosoite antti.raekorpi@karelia.fi
Toimeksiantosopimuksen ehdot		
Ohjaus	Ohjaaja valvoo työtä ammattikorkeakoulun puolesta ja antaa työn edellyttämiä ohjeita ja neuvoja. Ammattikorkeakoulu ja Ohjaaja eivät ole konsulttivastuussa työstä.	
Dokumentointi	Karelia-amk:ssa toteutetaan avointa toimintakulttuuria, mikä tarkoittaa, että myös opinnäytetöiden aineistot ja tulokset avataan soveltuvin osin erillisen ohjeistuksen mukaisesti (ml. avoin julkaiseminen). Työstä laaditaan ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjeen mukainen kirjallinen raportti, joka julkaistaan sähköisessä muodossa Theseus-verkkokirjastossa tai josta toimitetaan yksi kansitettu kappale ammattikorkeakoulun kirjastoon. Työ arkistoidaan Karelia-amk:n kirjastoon sähköisessä muodossa.	
Oikeudet	Opinnäytetyön tekijänoikeudet kuuluvat tekijälle. Toimeksiantaja saa rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyön tuloksiin. Ammattikorkeakoululla on jatkuvasti voimassa oleva oikeus hyödyntää tuloksia omassa opetuksessa ja tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan. Sopijaosapuolilla on mahdollisuus sopia muista opinnäytetyön tuloksista koskevista oikeuksista kuitenkin niin, että tämän sopimuskohdan nojalla ammattikorkeakoulun saamat oikeudet säilyvät voimassa.	
Keksinnöt	Jos Tekijä on osallisena keksintöön, joka patentoidaan, mainitaan hänet yhtenä keksijöistä. Mahdollisesta keksintökorvauksesta sovitaan erikseen noudattaen ensisijaisesti Toimeksiantajan tai niiden puuttuessa ammattikorkeakoulun keksintöohjeen linjauksia. Opinnäytetyön tai sen osan julkaiseminen tai hyödyntäminen ei saa vaarantaa sen tai sen osan suojaamista patentilla tai hyödyllisysmallilla.	
Vastuut	Opinnäytetyön tulos toimitetaan sellaisena kuin se on. Tekijä tai ammattikorkeakoulu eivät anna tulokselle takuuta eivätkä vastaa sen soveltuvuudesta toimeksiantajan tarpeisiin. Sopijapuolet ovat vastuussa toisilleen sopimusrikkomuksen aiheuttamista välittömistä vahingoista. Vastuun syntyminen edellyttää tahallaan tai törkeällä huolimattomuudella aiheutettua sopimusrikkomusta.	
Lisäksi sovitaan		
Salassapito	Ohjaajalla ja opinnäytetyön Tekijällä on salassapitovelvollisuus työn aikana esille tulleisiin luottamuksellisiin asioihin viiden vuoden ajan. Toimeksiantajan tulee tarkistaa, että julkaistava opinnäytetyö ei sisällä salassa pidettävää aineistoa. Tarvittaessa käytetään erillistä salassapitosopimusta.	
	Tätä sopimusta on laadittu kolme (3) saman sisältöistä kappaletta, yksi (1) kullekin sopimuksen osapuolelle. Sopimus perustuu ammattikorkeakoulun hyväksymään opinnäytetyösuunnitelmaan ja se astuu voimaan allekirjoitushetkellä.	
	Paikka ja päivämäärä	Allekirjoitus
Toimeksiantaja	19.2.2018 Mia Gröhn	Mia Gröhn
Tekijä	19.2.2018 Katja Penttinen	Katja Penttinen
Karelia-amk	.2.2018 Antti Raekorpi	Antti Raekorpi

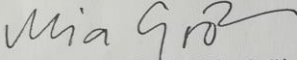
TUTKIMUSLUPA

Myönnän Katja Penttiselle (Karelia ammattikorkeakoulu, Joensuu) luvan opinnäytetyön tekemiseen Utran päiväkodilla.

Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena on mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Työn laajuus on 15 opintopistettä, ja opinnäytetyön tarkoituksena on antaa ideoita, tukea ja innostaa varhaiskasvattajia mediakasvatuksen toteuttamiseen päiväkodissa.

Penttinen valmistelee päiväkodin henkilökunnalle koulutustuokion mediakasvatuksesta sekä oppaan, jossa on perustietoa mediakasvatuksesta ja erilaisia mediakasvatuksellisia harjoituksia.

Joensuussa 19.2.2018


päiväkodin johtaja Mia Gröhn

Mediakasvatus-työpajan runko 21.3.2018

Alkulämmittelyt:

Mitä sinulle tulee mieleen sanasta mediakasvatus? Kuinka paljon käytät itse älylaitteita töissä ja vapaalla? Millaisia vinkkejä toivoisit niiden käyttöön?

Lyhyesti mediakasvatuksesta

Käsitteen määrittelyä, pienten lasten mediakasvatuksessa tällä hetkellä korostuvia asioita, medialukutaidon määrittelyä sekä erilaisia mediakasvatuksen toteuttamistapoja

Esimerkkiharjoituksia älylaitteiden arkisesta käytöstä

Muun muassa kuvasuunnistus, päiväkodin hauskan/pelottavan/tylsän paikan kuvaaminen, äänikokeilut, animaatio, päiväkodin uutiset ja radiomainos.

Hyödyllisten verkkosivujen ja sovellusten läpikäymistä ja testailua

Muun muassa Do Ink -, Book Creator- ja Puppet Edu -sovellukset, Papunetin pelit, Kirjatti-kirjastokissa, Aparaatissaari ja Lola-opetuspelit.

Palautteen kerääminen

Suullinen palaute sekä nimettömästi kirjoitettu, vapaamuotoinen palaute.

Kysely mediakasvatuksesta päiväkodissa

1. Mitä osa-alueita mediakasvatukseen mielestäsi kuuluu?
2. Millaisella tasolla koet mediakasvatuksen tällä hetkellä olevan Utran päiväkodissa?
3. Mihin mediakasvatuksen osa-alueisiin kaipaisit erityisesti vinkkejä/apua? Millaista?

4. Mihin näistä teemoista haluaisit opinnäytetyöstäni vinkkejä? (laita rasti teeman perään)

Videot

Valokuvat

Audio

Internetin turvallinen käyttö

Kännykät ja tabletit

Youtube ja muut sosiaaliset mediat

Printtimediat

Mainokset

Radio

TV

Pelit

5. Kaipaisitko vinkkien jaottelua ikäryhmittäin?

6. Koetko kaipaavasi opastusta (laita rasti teeman perään)

1. Eri välineiden tekniikan oppimiseen (esim. Tabletit)

2. Lasten kriittiseen mediankäyttöön

3. Mediasta esiin nousevien, mahdollisesti vaikeiden aiheiden käsittelyyn (esim. Väkivallan tekojen näkyminen medioissa)

4. Lasten mediamaailman tuntemus

5. Kasvatuskumppanuus kodin kanssa

Haastattelurunko päiväkodin johtajan haastatteluun

1. Mitä ajatuksia/toiveita ylipäänsä on mielessä mediakasvatukseen liittyen?
2. Millaisen oppaan te toivoisitte? Millaisia harjoituksia? Sivumäärä? Kuinka paljon siihen halutaan teoriaa?
3. Jos järjestän henkilökunnalle koulutusta mediakasvatukseen liittyen, millaisia toiveita koulutukseen on? Milloin, missä ja kenelle se pidettäisiin? Kuinka pitkä koulutus olisi? Millaista sisältöä siihen tulisi?